

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra účetnictví a financí

Diplomová práce

Techniky kreativního účetnictví – aspekty vypovídací
schopnosti účetních výkazů sestavených dle mezinárodních
standardů účetního výkaznictví

Vypracoval: Bc. David Švamberk

Vedoucí práce: Ing. Zita Drábková, Ph.D., MBA

České Budějovice 2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. David ŠVAMBERK**
Osobní číslo: **E14720**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Techniky kreativního účetnictví - aspekty vypovídací schopnosti účetních výkazů sestavených dle mezinárodních standardů účetního výkaznictví**
Zadávající katedra: **Katedra účetnictví a financí**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Vyhodnocení dopadů použití kreativních metod účetnictví do vypovídací schopnosti účetních výkazů sestavených dle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS). Práce bude zpracována v rámci projektu GAJU 149/2014/S.

Rámcová osnova:

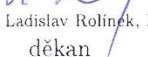
1. Úvod.
2. Teoretická část:
 - a) kreativní účetnictví - techniky,
 - b) omezení vypovídací schopnosti účetních výkazů dle IFRS.
3. Metodika.
4. Praktická část:
 - a) zadání případové studie pro vybranou účetní jednotku,
 - b) vyhodnocení vypovídací schopnosti účetních výkazů v komparaci s výkazy dle ČÚP.
5. Diskuse.
6. Závěr.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: **50-60 stran**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**
Seznam odborné literatury:

Catty, J., P. (2010). *Wiley guide to fair value under IFRS: international financial reporting standards.* New Jersey: Hoboken: John Wiley & Sons.
Jones, M. (2011). *Creative accounting, Fraud and International accounting scandals.* UK: John Wiley and Sons Ltd.
Kimmel, P., D., Weygandt, J., J., Kieso, D., E. (2011). *Financial Accounting: Tools for Business Decision Making.* New Jersey: Hoboken: John Wiley & Sons.
Schiffer, V. (2009). *Vnitřní kontrolní systém.* Praha: Aspi.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Zita DRÁBKOVÁ, Ph.D.**
Katedra účetnictví a financí

Datum zadání diplomové práce: **3. března 2015**
Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2016**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Milan Jilek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 3. března 2015

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 25. 8. 2017

.....

Podpis studenta

Poděkování

Rád bych zde poděkoval Ing. Zitě Drábkové, Ph.D., MBA za cenné rady a dohled při vedení mé práce.

Obsah

1 Úvod	4
2 Teoretická část	7
2.1 Charakteristika kreativního účetnictví	7
2.2 Věrný a poctivý obraz účetnictví	9
2.3 Etika v účetnictví	11
2.4 Prevence kreativního účetnictví.....	12
2.4.1 Interní audit.....	13
2.4.2 Světová harmonizace účetnictví	13
2.4.3 Směrnice Evropské unie	14
2.4.4 Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS)	14
2.4.5 Národní účetní standardy USA (US GAAP)	15
2.4.6 Zákon Sarbanes-Oxley (Sarbanes-Oxley Act of 2002)	15
2.4.7 Výbor pro audit	16
2.4.8 Whistleblowing	16
2.5 Známé případy kreativního účetnictví	17
2.5.1 Enron Corporation.....	18
2.5.2 WorldCom	19
2.6 Důvody a motivy k provádění kreativního účetnictví	21
2.7 Dopady a náklady odhalení kreativního účetnictví.....	22
2.8 Techniky kreativního účetnictví a manipulace s účetními výkazy.....	23
2.8.1 Earnings managment	26
2.9 Detekční metody	28
2.9.1 Horizontální analýza.....	29

2.9.2 Beneish model.....	29
2.9.3 CFEBT model	30
2.9.4 Jonesova nediskreční akruálnost	31
2.10 Účetní výkazy	31
2.10.1 Účetní výkazy sestavené podle IFRS.....	32
2.10.2 Účetní výkazy sestavené podle ČÚP.....	32
2.11 Bankrotní a bonitní modely.....	33
2.11.1 Altmanova analýza Z-score	33
2.11.2 Index bonity	35
2.12 Riziko auditora	35
3 Metodická část	38
3.1 Horizontální analýza.....	38
3.2 Beneish model.....	38
3.3 CFEBT model	40
3.4 Jonesova nediskreční akruálnost	41
3.5 Altmanova analýza Z-score	41
3.6 Index bonity	41
4 Praktická část	43
4.1 Výsledky Beneish modelu (M-score).....	43
4.1.1 Ukazatel DSRI	44
4.1.2 Ukazatel AQI.....	45
4.1.3 Ukazatel LVGI	48
4.1.4 Výsledné M-score.....	50
4.2 CFEBT model	51
4.3 Jonesova nediskreční akruálnost	53
4.5 Altmanova analýza (Z-score).....	55

4.6 Index bonity	57
4.7 Vyhodnocení analýzy rizika a vypovídací schopnosti výkazů	59
5 Závěr.....	62
Summary	63
Seznam použité literatury	64
Seznam tabulek a grafů.....	
Seznam příloh.....	

1 Úvod

Tématem této diplomové práce je problematika, která se v rámci vedení účetnictví objevuje nepřetržitě, a to jak účelově, tak i nevědomě. Nedávná historie ukázala, jak křehká je důvěra investorů a veřejnosti v prezentované finanční výsledky, a jak snadno může kterákoli společnost vypadat úspěšně v očích ostatních, ačkoli realita může být zcela opačná.

Již od samého počátku účetní profese existovaly tlaky ze stran vlastníků a vedení účetních jednotek na „zkrášlení“ informací o výkonnosti a stavu jejich podnikatelské činnosti v účetních výkazech. Bylo totiž jen otázkou času, kdy management nebo zaměstnanci začnou zneužívat svého neoddiskutovatelně výhodnějšího postavení, kterým ve všech ohledech disponují před uživateli účetních výkazů, kterými jsou investoři, stát, zákazníci, konkurence a další zainteresované osoby. Tato výhoda umožňuje účetním jednotkám zatraktivnit si své výsledky využitím informační převahy, zatímco realita může být zcela jiná. O té však neinformovaný uživatel nemá zpravidla ani tušení.

Můžeme se spoléhat na zveřejněné finanční výkazy?

Kreativní účetnictví nabízí účetním jednotkám velké příležitosti, ale i ničující hrozby, které mohou vést – a již také v minulosti vedly – k likvidaci nadnárodních korporací, doprovázené trestním stíháním osob zodpovědných za účetní manipulace a podvody. To nastane, pokud kreativní účetnictví překročí pomyslnou tenkou čáru zákona. V podmínkách dnešního rychle se měnícího a rostoucího globálního trhu uspějí pouze ti nejlepší, respektive jen ti s nejlepšími výsledky. A tento fakt je jedním z motivů, který vede účetní jednotky k provádění nepoctivých úprav finančních výsledků pomocí stále častějších účetních manipulací. Až do současnosti však zůstává teorie kreativního účetnictví ne zcela probádána a popsána. Řada autorů a odborná veřejnost se stále nemohou shodnout na přístupu a vnímání kreativních zásahů do účetnictví. Problematická je přesná definice této činnosti a přípustná hranice kreativity. Nedošlo ke stanovení určité meze, která by stanovila, kdy se stále ještě jedná o povolený zásah v rámci standardů a zákona, a kdy už jde o podvodnou manipulaci s výkazy.

S nedávným odhalením několika závažných účetních skandálů dochází ke zpřísnování účetních standardů ať už na mezinárodní úrovni nebo na úrovni účetní regulace jednotli-

vých států a jejich vzájemné harmonizace tak, aby eliminovaly riziko výskytu podvodných událostí, které poškozují profesi a důvěryhodnost účetních, auditorů, vypovídací schopnost účetních závěrek a výročních zpráv. Je však vysoce pravděpodobné, že podobným pokusům nedovolené manipulace nebude ani v budoucnu snadné předejít.

Obzvláště důležitou úlohu v potírání kreativního účetnictví zastávají auditoři, na kterých leží stále větší tíha zodpovědnosti za ověření účetních výkazů. Po odhalení rozsáhlých účetních skandálů utrpěla auditorská profese (a nejen ta) citelný zásah. Tehdy na začátku nového milénia velká auditorská společnost Arthur Andersen, člen bývalé auditorské „Velké pětky“¹, byla nucena ukončit činnost za účast na aféře s podvodným vykazováním společnosti Enron Corporation. Tato událost výrazně poškodila důvěryhodnost a profesní etiku auditorů na mnoho dalších let.

V rámci této diplomové práce se v teoretické části zaměřím na charakteristiku kreativního účetnictví, jeho techniky, metody odhalování a detekční modely, z nichž vybrané dále využiji v praktické části práce. Následně nastíním obsah a charakteristiky účetních výkazů sestavených dle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (dále jen IFRS) a českých účetních předpisů (dále jen ČÚP). Metodická a praktická část se zaměří přímo na použití vybraných detekčních modelů a jejich aplikaci na vybranou účetní jednotku. Poté dojde k závěrečnému porovnání výsledků obou zmíněných účetních systémů, vyhodnocení jejich vypovídací schopnosti a interpretace výsledků aplikovaných modelů.

Cílem této práce je posoudit, zda vybraná účetní jednotka² vykazovala znaky možného kreativního účetnictví v rámci veřejně dostupných účetních výkazů sestavených dle IFRS v komparaci s výkazy podle ČÚP a následné posouzení získaných rozdílů ve vypovídací schopnosti obou účetních přístupů. K tomuto posouzení využiji vybrané detekční modely. Důležité je poznamenat, že práce záměrně nezachází do detailů v účetnictví vybrané akciové společnosti, nýbrž sleduje vydané a zauditované účetní výkazy z pohledu běžného uživatele, který nemá přístup k jiným účetním podkladům.

V práci se zaměřím na otázky vypovídací schopnosti účetních výkazů pro uživatele (dle IFRS a ČÚP) a jejich vliv na ekonomická rozhodování. Co lze z účetních výkazů zjis-

¹ Velká pětka: pět tehdejších největších auditorských společností: Arthur Andersen, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers.

² Autor se rozhodl nezveřejnit název vybrané účetní jednotky.

tit? A je možné pomocí standardních detekčních modelů získat relevantní výsledky ohledně možné manipulace na úrovni výkazů?

2 Teoretická část

Teoretická část práce pojednává v souvislostech o kreativním účetnictví a dalších formách účetních manipulací. Nastíněn je vliv legislativy, která stanovuje, jak správně by mělo být účetnictví vedeno, důvody, dopady a metody takového jednání, stejně tak příklady z již odhalených účetních podvodů. Nakonec je prostor vymezen požadavkům na účetní výkazy a představení vybraných detekčních modelů.

2.1 Charakteristika kreativního účetnictví

Pojem „kreativní účetnictví“ může být definován mnoha způsoby. Obecně lze říci, že se ho dopouštějí účetní využíváním svých zkušeností a znalostí účetních pravidel způsobem, kterým manipulují s účetními údaji ve svůj prospěch (Amat, Blake & Dowds, 1999).

Na konci osmdesátých let minulého století Jameson (1988) ve své publikaci charakterizoval kreativní účetnictví jako činnost, která nevykazuje protiprávní jednání. Dále však dodává, že ačkoli při něm dochází k dodržování práva a účetních standardů, tak se staví proti jejich podstatě samotné. Jde o proces využívání flexibility (ohýbání) a nedostatků v pravidlech způsobem, kterým se dá dosáhnout jakkoli odlišné podoby finančních výkazů od podoby, která byla původně stanovena v účetních pravidlech. Děje se tak proto, že účetnictví vyžaduje subjektivní rozhodování mezi naplňováním různých přístupů k prezentaci finančních výsledků. A to je ona zmíněná flexibilita, která vytváří prostor pro manipulaci a podvody.

V anglickém jazyce se lze setkat s rozšířenými pojmy od kreativního účetnictví (z angličtiny *creative accounting*), zkreslování nebo vaření účetních knih (*cooking the books*), až po podvodné účtování (*fraudulent accounting*). Zatímco první pojem nemusí znamenat podvodné nezákonné vykazování, zbylé dva jevy tuto charakteristiku naplňují a ve své podstatě se od sebe téměř neliší. Často skloňované „*cooking the books*“ představuje podvodné účtování prováděné za účelem falšování finančních výkazů, které podává zkreslený obraz o finanční pozici nebo výsledku hospodaření (Hamid et al., 2013).

Kreativní účetnictví ale nemusí znamenat nekalou činnost. Amat, Blake a Dowds (1999) uvádí v článku, věnujícím se etice kreativního účetnictví, pohledy dalších autorů. Griffiths

(1986) tvrdí, že u všech společností dochází k úpravám zisku, protože všechny zveřejněné účetní výkazy byly lehce nebo zcela zmanipulované. Dále dodává: „*Každoročně jsou čísla upravena tak, aby vypadala v očích investorů přitažlivě. Jde však pouze o velký dobře provedený trik. Je to zcela legální. Je to kreativní účetnictví.*“

Další, koho uvádí je Smith (1996), který připisoval značný růst zisků v 80. letech minulého století spíše účetním machinacím než ekonomickému růstu, přičemž k dosažení vysokých zisků docházelo zásahy v rozsahu účetních standardů.

Naser (1993) popisuje kreativní účetnictví jako přeměnu skutečných výsledků účetnictví do požadovaných hodnot využíváním existujících pravidel nebo jejich částečným či úplným ignorováním. Účetní systém v Anglo-saských zemích navíc považuje za náchylný k podobným manipulacím kvůli jejich svobodné volbě metod, které umožňují.

Když ve svém článku Amat, Blake a Dowds (1999) analyzovali různé pohledy na kreativní účetnictví, došli k závěru, že má společné tyto dvě vlastnosti:

1. vnímají jeho výskyt za zcela běžný,
2. považují ho sice za legální, ale nečestný a nežádoucí.

Vždy je potřeba odlišovat mírnou „optimalizaci“ od rozsáhlých účetních manipulací, které už neznázorňují věrné a poctivé zobrazení skutečnosti. Rozřešit však tento problém se zatím jeví jako velmi náročné, dokonce až nemožné při současné právní úpravě, která ponechává určitou volnost a svobodu při účtování.

Výsledky podnikání každé účetní jednotky jsou z ekonomického pohledu zachyceny ve finančních výkazech, které jsou nezbytné pro posouzení finanční výkonnosti a majetkové struktury sledovaného subjektu z pohledu akcionářů (vlastníků), bank, investorů, věřitelů, úřadů, dodavatelů, veřejnosti, tedy celé skupině tzv. uživatelů účetních výkazů (z angličtiny *stakeholders*).

Situace je taková, že pokud se nejedná o provádění smluvního externího auditu nebo kontroly finančních úřadů, druhá zainteresovaná strana nahlížející na hospodaření účetní jednotky „zvenčí“, nemá žádnou jinou možnost vlastního posouzení hospodaření než věřit výkazům předložených účetní jednotkou. Proto velká tíha zodpovědnosti za posouzení správnosti finančních výkazů leží na posouzení statutárních auditorů, resp. auditorských

společností. Jejich výrok představuje významné ujištění, že účetnictví odpovídá stavu, který naplňuje zásadu věrného a poctivého zobrazení skutečnosti.

2.2 Věrný a poctivý obraz účetnictví

Jak již bylo napsáno, pokud účetní jednotka přesně dodržuje legislativu platnou v místě podnikání nebo nadnárodní standardy, potom naplňuje všechny znaky věrného a poctivého obrazu účetnictví. Pokud tak nečiní, dopouští se klamání osoby, která na základě nevěrohodných finančních výkazů činí mylná ekonomická rozhodnutí.

Povinnosti vést účetnictví tak, aby se jeho výstupy daly označit za věrné a poctivé najdeme stanovené jak v české legislativě, tak i ve standardech IAS/IFRS vydávanými Radou pro mezinárodní účetní standardy (dále jen IASB³). Jejich přístupy se však stále liší. V aktuálním znění Zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jen Zákon o účetnictví) se v § 7 odstavec (1) uvádí:

„Účetní jednotky jsou povinny vést účetnictví tak, aby účetní závěrka byla sestavena na jeho základě srozumitelně a podávala věrný a poctivý obraz předmětu účetnictví a finanční situace účetní jednotky tak, aby na jejím základě mohla osoba, která tyto informace využívá (dále jen „uživatel“), činit ekonomická rozhodnutí.“

Tímto souvětím se v Zákoně o účetnictví definuje věrné a poctivé zobrazení účetnictví. Avšak způsob, kterým ho lze dosáhnout není zcela přesně vymezen, což dokazuje hned následující odstavec (2) § 7 téhož zákona:

„Zobrazení je věrné, jestliže obsah položek účetní závěrky odpovídá skutečnému stavu, který je přitom zobrazen v souladu s účetními metodami, jejichž použití je účetní jednotce uloženo na základě tohoto zákona. Zobrazení je poctivé, když jsou při něm použity účetní metody způsobem, který vede k dosažení věrnosti. Tam, kde účetní jednotka může volit mezi více možnostmi dané účetní metody a zvolená možnost by zastírala skutečný stav, je účetní jednotka povinna zvolit jinou možnost, která skutečnému stavu odpovídá. Pokud dojde ve výjimečných případech k tomu, že použití účetních metod stanovených

³ IASB (*International Accounting Standards Board*) je nezávislá organizace založená 1. dubna 2001 jako nástupce IASC

prováděcími právními předpisy bude neslučitelné s povinností podle odstavce 1, postupuje účetní jednotka odchylně tak, aby byl podán věrný a poctivý obraz.“

Mezinárodní standardy IFRS požadují po účetních jednotkách striktnější dodržování předepsaných pravidel. Standard IAS 1 upravující sestavování a zveřejňování účetní závěrky v odstavci (15) charakterizuje věrné zobrazení jako „...*důvěryhodné zobrazení dopadů transakcí, jiných událostí a podmínek v souladu s definicemi a kritérii pro vykazání aktiv, závazků, výnosů a nákladů stanovených v Konceptním rámci.*“ Přičemž samotné použití IFRS má být již dostatečným předpokladem věrného obrazu účetní závěrky.

IAS 1 v odstavci (16) zároveň zdůrazňuje, že účetní závěrka musí být v naprostém souladu se všemi požadavky IFRS (všemi standardy), což musí být také uvedeno v komentáři. Nevhodná účetní pravidla tedy nejsou povolena. Dle odstavců (19) a (20) v IAS 1 smí účetní jednotka pouze za zcela výjimečných okolností upustit od určitého požadavku(ů) s tím, že detailně v komentáři uvede podrobnosti k odchýlení. V praxi však odklon od standardů IFRS není obvyklý.

Pokud zrekapitulujeme a porovnáme lokální a mezinárodní přístup, lokální ČÚP dbají na věrný a poctivý obraz účetnictví, čehož je dosaženo metodami uvedenými v Zákoně o účetnictví, přičemž zde existuje prostor pro volbu účetní metody a odchýlení se od zákona nejlepším způsobem, který vede k věrnému a poctivému zobrazení účetní závěrky. IFRS také klade důraz na věrné zobrazení skutečnosti, ale toho je dosaženo pouze přesným následováním všech standardů IFRS, přičemž odchýlení může nastat pouze zcela výjimečně.

Z tohoto je patrné, že legislativa dle IFRS klade přísnější a přesnější požadavky na účetní jednotky při sestavování účetních závěrek. V předpisech stále existuje volba způsobu účtování, kdy je možné použít pro aplikaci předpisů různých metod, protože účetní jednotka má možnost volby. V případech stanovování odhadů, dohadů, opravných položek a podobných ne zcela specifikovaných nástrojů se naskýtá určitá kreativní příležitost a volnost, mnohé založené pouze na profesní zkušenosti účetních (viz např. stanovení dohadů dle IAS 8 nebo vliv impairment analýzy na oceňování dle IAS 36).

Již pár mezer v účetních standardech dokáže vytvořit dostatečný prostor k využívání kreativního účetnictví. Bhasin (2016) ve své studii dokládá, že kreativní účetnictví je vždy záměrným pokusem získat neoprávněnou výhodu pro účetní, manažery a celé účet-

ní jednotky. Proto doporučuje, aby se tyto praktiky staly závažným porušením zákona a jako takové by měly účetní orgány, soudní dvory a další regulační orgány přijmout velmi striktní represivní opatření k zastavení neetických praktik kreativního účetnictví.

2.3 Etika v účetnictví

Morální a etické zásady jsou základním pilířem, kterým lze odolávat uplatňování kreativního účetnictví. Proto je pro účetní jednotky zcela zásadní nastavit a udržovat uvnitř společnosti zdravou etickou kulturu.

Leung a Cooper (1995) ve své studii popsali výsledky průzkumu, který prováděli dotazováním patnácti set účetních v Austrálii. Ti uvedli tyto tři nejčastější porušení účetní etiky, se kterými se během praxe setkali:

Tabulka 1: Nejčastěji uváděné porušení účetní etiky

	% dotázaných
Konflikt zájmů	51,9
Navádění klientem nebo zaměstnavatelem k účetním manipulacím	50,1
Navádění klientem nebo zaměstnavatelem k daňovým únikům	46,8

Zdroj: Leung a Cooper (1995)

Je vhodné, aby účetní jednotky jasně stanovily a vymezily účetní pravidla, případně zpracovaly pro své zaměstnance etický kodex, se kterým by se měli pravidelně seznamovat. V dnešní době mnohé firmy přistupují zodpovědně k etickému povědomí pořádáním školení nebo přímo testují své zaměstnance ze zásad profesní etiky pomocí e-learningových programů a jiných nástrojů. Porušení etických pravidel by mělo být důrazně potrestáno, jelikož takové jednání mnohdy poškodí pověst celé společnosti navenek a morálku ostatních zaměstnanců.

Po odhalení několika účetních skandálů ustanovila Mezinárodní federace účetních (*International Federation of Accountants – IFAC*) Mezinárodní radu pro etické standardy profesních účetních (*International Ethics Standards Board for Accountants – IESBA*), která vytváří a vydává etické standardy určené přímo účetním a auditorům v celosvětovém roz-

sahu. Samotní profesionálové v účetních oborech následují tento Etický kodex profesních účetních a naplňují jeho podstatu pro zajištění důvěryhodnosti a dobrého jména oboru.

Etický kodex IFAC požaduje po profesních účetních následování pěti stěžejních etických principů, mezi které se zahrnují:

- bezúhonnost (angl. *integrity*),
- objektivita (angl. *objectivity*),
- odborná způsobilost a náležitá péče (angl. *professional competence and due care*),
- důvěrnost informací (angl. *confidentiality*),
- profesionální chování (angl. *professional behavior*).

Jak již bylo zmíněno, Etický kodex IFAC slouží ke globální standardizaci etických principů. Tento Etický kodex byl dále přejímán lokálními národními regulátory účetních profesí. V České republice proto narazíme na Etický kodex Komory auditorů a Etický kodex Komory certifikovaných účetních.

Průkopníkem v nastavení určitých účetních etických standardů byl Americký institut certifikovaných účetních (*American Institute of Certified Public Accountants – AICPA*), který vydal v roce 1917 první oficiální verzi svého Kodexu profesního chování (*Code of Professional Conduct*).

2.4 Prevence kreativního účetnictví

Podle mezinárodního auditorského standardu ISA 240 (Postupy auditorů související s podvody při auditu účetní závěrky) leží hlavní zodpovědnost za prevenci a odhalení podvodů na osobách pověřených správou a řízením účetní jednotky (angl. *Corporate Governance*). Management účetní jednotky, který spadá pod dohled osob pověřených správou a řízením, by měl minimalizovat rizika páchaní podvodu a přijímat taková opatření, která odradí jednotlivce vědomím jeho odhalení a potrestání.

Požadavkem je rovněž podporovat a nastavit kulturu etického a čestného chování, na kterou by měly aktivně dohlížet právě osoby pověřené správou a řízením. Důležité je také udržovat na pracovišti dobré kolegiální vztahy.

2.4.1 Interní audit

Rolí interního auditu je kontrola účetnictví a vnitřních procesů v účetní jednotce tak, aby bylo zabráněno vzniku nejen podvodům, ale i neekonomickému hospodaření, plýtvání a celkové neefektivitě v nastavených procesech. Interní audit by měl předkládat své závěry nejen manažerům jednotlivých oddělení, ale zejména osobám pověřených správou a řízením. Jeho úkolem je úzce spolupracovat s výborem pro audit (pokud má účetní jednotka povinnost ho zřídit) a s externími auditory.

2.4.2 Světová harmonizace účetnictví

Procházka (2011) ve svém článku upozorňuje na skutečnost, že mnoho českých firem je pod kontrolou zahraniční mateřské společnosti, která je obchodována na kapitálových trzích Evropské unie (dále jen EU). Podle nařízení EU č. 1606/2002 mají účetní jednotky obchodované na akciových trzích v rámci EU povinnost sestavit konsolidovanou účetní závěrku podle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví IFRS. Z toho důvodu jsou nyní povinny všechny účetní jednotky na území České republiky sestavit účetní závěrku podle IFRS pro účely konsolidace pro obchodovanou mateřskou společnost.

Globalizace ovlivnila všechna odvětví ekonomiky a oblast účetnictví nevyjímaje. Výsledkem je potřeba co největší harmonizace účetnictví tak, aby jeho výstupy odpovídaly potřebám globálního trhu. Harmonizace na nejvyšší úrovni probíhá v liniích Mezinárodních standardů účetního výkaznictví IFRS, účetních směrnicích Evropské unie a národních účetních standardů USA (US GAAP – *Generally Accepted Accounting Principles*).

Krupová (2001) uvádí možné způsoby regulace účetních pravidel a harmonizace účetnictví, kterými lze předejít záminkám pro provádění kreativního účetnictví, pokud dojde k:

- zpracování detailních účetních metod a přijetí přísnějších standardů,
- cílení na známé oblasti, které byly využity k manipulacím a určení strategie k zabránění nových manipulací,
- rozšíření pravidel a požadavků na zveřejňované účetní informace a upřednostnění obsahu před formou.

2.4.3 Směrnice Evropské unie

Harmonizace účetnictví v Evropské unii začala v roce 1978 vydáním první směrnice o účetnictví nazvané Čtvrtá směrnice Rady č. 78/660/EHS z 25. července 1978 o individuální účetní závěrce. Sedmá směrnice Rady č. 83/349/EHS z 13. června 1983 byla věnována úpravě konsolidované účetní závěrky. Od té doby prošly obě směrnice řadou novel a doplnění.

Podmínky povinného auditu účetních závěrek byly upraveny Osmou směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES z 17. května 2006 o povinném auditu ročních a konsolidovaných účetních závěrek, o změně směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS a o zrušení směrnice Rady 84/253/EHS.

26. června 2013 Evropský parlament společně s Radou Evropské Komise vydal Směrnicí 2013/34/EU o ročních účetních závěrkách, konsolidovaných účetních závěrkách a souvisejících zprávách některých forem podniků, o změně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/43/ES a o zrušení směrnic Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS. Tato nová směrnice fakticky sloučila a nahradila původní Čtvrtou a Sedmou směrnicí.

2.4.4 Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS)

V roce 2000 zvolila Evropská komise IFRS nástrojem evropské regulace účetnictví. Předchozí model použití IFRS pouze umožňoval, ale s novým záměrem vešla v platnost povinnost sestavovat konsolidovanou účetní závěrku v souladu s IFRS u společností obchodovaných na evropských burzách. Tato nová strategie byla vydána 19. července 2002 jako Nařízení ES 1606/2002 o použití IFRS (Dvořáková, 2014).

Od té chvíle bylo nutné zabezpečit implementaci standardů IFRS do účetních systémů členských zemí EU. K tomuto účelu byl stvořen schvalovací mechanismus IFRS, který řeší právní uznání v legislativě EU. Aby standardy nabyly účinnosti a byly povinné pro účetní jednotky v EU, musí je schválit Výbor pro regulaci účetnictví (za asistence poradního orgánu EFRAG – *European Financial Reporting Group*). Následně je proces schválení zakončen uveřejněním v Úředním věstníku (Dvořáková, 2014).

V české účetní legislativě se významně promítá vliv evropské legislativy a přejímání účetních pravidel IFRS. Sbližování Českých účetních předpisů s IFRS začalo již před vstupem České republiky do Evropské unie. Jedná se však o složitý a dlouhodobý proces, proto stále jisté rozdíly mezi oběma přístupy přetrvávají.

2.4.5 Národní účetní standardy USA (US GAAP)

Tyto standardy hrají významnou roli v celosvětové harmonizaci kvůli ekonomické síle a významu USA. Dalším neméně důležitým faktorem je skutečnost, že US GAAP je odbornou veřejností považován za velmi kvalitní systém. Vykazování dle US GAAP je přirozeně vyžadováno newyorskou burzou, která je na světě nejvýznamnější (mezinárodní společnosti však mohou výkazy sestavovat také podle IFRS) (Dvořáková, 2014).

Mezi účetními systémy IFRS a US GAAP probíhá neustálý proces konvergence za účelem spolupráce na tvorbě nových a aktualizaci starších standardů.

2.4.6 Zákon Sarbanes-Oxley (Sarbanes-Oxley Act of 2002)

„Sarbanes-Oxley Act of 2002“ je zákon USA, jehož schválením 30. června 2002 vláda reagovala na účetní skandály dvou gigantů, energetické společnosti Enron (na podzim roku 2001) a telekomunikační společnosti WorldCom (v létě roku 2002).

Roky 2001 a 2002 byly pro americké účetní regulátory velmi exponované právě díky těmto zmíněným skandálům, po kterých se veřejnost a odborníci dožadovali zpřísnění dohledu nad účetnictvím, interními finančními kontrolami a kvalitou finančního výkaznictví zejména účetních jednotek obchodovaných na regulovaném kapitálovém trhu (tedy trhu cenných papírů pod dohledem Komise pro cenné papíry a burzy, angl. *Securities and Exchange Commission*) (Governance.cz, 2013).

Nejen výše uvedené skandály způsobily propad důvěry ve finanční výkaznictví a audit. Hledalo se proto rychlé řešení, které by těmto oblastem znovu navrátilo a dlouhodobě udrželo dobrou reputaci.

Zákon dopadá i na účetní jednotky v České republice, pokud se jedná o ty, které jsou nějakým způsobem vlastnický propojeny a podléhají konsolidaci se společností, která je tímto

zákonem postižena. Pro svoji náročnost a komplexnost se stal vzorem řádné praxe Corporate Governance celé řadě dalších českých kapitálových společností (Governance.cz, 2013).

2.4.7 Výbor pro audit

Výbor pro audit, definovaný v Zákoně o auditorech č. 93/2009 Sb., je orgán, jehož zřízení je podle téhož zákona povinně uloženo subjektům veřejného zájmu v zastoupení minimálně tří nezávislých a odborně způsobilých členů. Členy volí nejvyšší orgán účetní jednotky, přičemž výběr musí proběhnout z nevykonných členů kontrolního orgánu nebo z jiných třetích osob. Důraz tohoto orgánu je kladen na nezávislost a nejméně od jednoho člena se očekává, že byl nebo je statutárním auditorem, případně jde o osobu, která má dostatečné znalosti a praxi pro řádný výkon člena tohoto orgánu s přihlédnutím ke zkušenostem z odvětví.

Omurgonulsen a Omurgonulsen (2009) poukazují, že je důležité, aby byl výbor pro audit zcela nezávislý na představenstvu účetní jednotky.

Jako nezávislý člen výboru je považován ten, který nemá obchodní, vlastnické nebo jiné vztahy k účetní jednotce. To zabraňuje vzniku střetu zájmů, které by mohly ovlivnit rozhodování člena výboru. Předpokládá se tedy, že členem nebude zvolen zaměstnanec, akcionář, ani jiná osoba s ekonomickými vztahy k subjektu.

2.4.8 Whistleblowing

Whistleblowing je v literatuře definován jako oznámení nezákonné, nemorální nebo nelegitimní činnosti bývalými nebo současnými zaměstnanci osobám (často managementu nebo ostatním zaměstnancům) nebo organizacím, které mohou učinit kroky k zabránění takové činnosti (Shawver & Clements, 2008).

Shawver a Clements (2008) ve své studii zjistili, že profesní účetní jsou schopni rozpoznat neetickou činnost a její porušení oznámit nejčastěji v situacích týkajících se vysoké materiální hodnoty, pokud je jim garantováno stávající zaměstnání, anonymita, případně peněžní odměna. Naopak bylo zjištěno, že spokojenost v zaměstnání, loajalita ke společnosti, nebo vnímání etických hodnot a dodržování etického kodexu nejsou významnými faktory, které by motivovaly účetní a ostatní zaměstnance k whistleblowingu.

Tabulka 2: Stimuly a možná řešení hlavních příčin kreativního účetnictví

Příležitost pro kreativní účetnictví	Řešení pro účetního regulátora	Místo vhodné aplikace řešení dle účetních tradic
Volba účetní metody	Redukce přípustných možností	Kontinentální Evropa
Zaujatost odhadů a predikcí	Redukce rozsahu dohadů	Kontinentální Evropa
Zásah do systémových transakcí	Podstata před formou	Anglo-saské účtování
Časové rozlišení transakcí	Přesně stanovené přecenění	Anglo-saské účtování

Zdroj: Amat, Blake a Dowds (1999)

2.5 Známé případy kreativního účetnictví

Gherai a Balaiu (2011) popisují současný trend jako zoufalou touhu provádět určité kroky směrem k manipulaci čísel, finančních výkazů a finančních reportů za účelem zkreslení věrného a poctivého obrazu účetnictví. Následky a negativní dopad obvykle rychle udeří nejprve na investory, kteří jsou oklamáni celkovou situací v účetní jednotce, stejně tak poté na podnikání samotné společnosti. Enron Corporation, WorldCom, Parmalat, Xerox nebo Ahold Royal jsou jen malý výčet společností nechvalně známých účetními skandály, které zanechaly nesmazatelné stopy v historii účetní profese.

Na přelomu nového tisíciletí došlo hned ke dvěma známým účetním skandálům. Jeden z nich týkající se společnosti WorldCom Company se stal jedním z největších účetních podvodů historie. Společnost uměle navýšila své zisky od ledna 2001 do března 2002 až o 3,8 miliardy dolarů. K tomu energetický gigant Enron Corporation nadhodnocoval své zisky komplikovanými účetními technikami a podvody, čímž hodnota jeho akcií raketově rostla a lákal mnoho investorů na kapitálových trzích. Díky napojení na partnerské společnosti, ve kterých manažeri Enronu drželi podíly, byla většina manipulací provedena právě skrz tyto partnery. To celé nakonec vedlo k bankrotu Enronu v prosinci 2001 (Omurgonulsen & Omurgonulsen, 2009).

2.5.1 Enron Corporation

Krach americké energetické společnosti Enron se stal jedním z hlavních symbolů novodobých účetních podvodů a manipulací. Do chvíle než Sherron Watkins, viceprezidentka v oddělení Corporate Development společnosti Enron, odhalila umělé nadhodnocování zisků, byl Enron silnou společností a mezi lídry světového trhu s dodávkami energií. V roce 2001 však začalo vyšetřování vedené Americkou komisí pro cenné papíry SEC (*Securities and Exchange Commission*), které prokázalo umělé nadhodnocování zisků o 600 milionů amerických dolarů za poslední čtyři roky, čímž klamala investory i zaměstnance. Zjištěné manipulace a jejich zveřejnění znamenalo fatální pokles důvěry u investorů a cena za akcii skokově spadla z 90,52 dolarů na 61 centů (Drábková, 2011).

Celá situace vzešla z iniciativy manažerů, kteří tlačili na účetní k provádění účetních manipulací. Tomu všemu dávali volnou ruku auditoři společnosti Arthur Andersen, kteří takové jednání nejen tolerovali, ale také při něm napomáhali. Kromě toho byla další odpovědnost za podíl na podvodu přiznána několika investičním bankám jako Citigroup nebo J. P. Morgan. Společnost během zmíněného období nadhodnocovala zisky zatajováním vysokých závazků a jiným jednáním (Drábková, 2011).

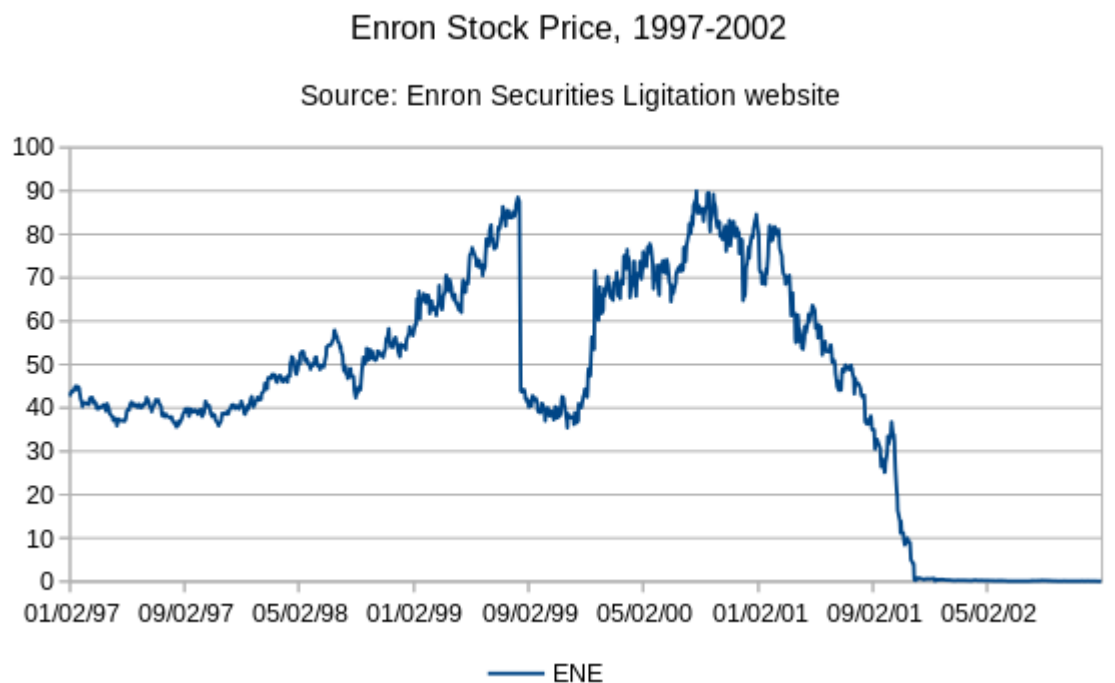
Jedním z příkladů neoprávněné manipulace může být případ, kdy Enron přiznal očekávané výnosy za více než 110 milionů dolarů na základě smlouvy na 20 let se společností Blockbuster v rámci pilotního projektu streamovací služby, ačkoli existovaly vážné pochybnosti o technické životaschopnosti a tržní poptávce. Jako další příklad lze uvést využívání tzv. účetních jednotek zvláštního určení (angl. *special purpose entities*). Pomocí nich docházelo k dluhovému financování Enronu (prostřednictvím partnerství), aniž by se tyto vysoké závazky objevily jako dluh ve finančních výkazech (Healy & Palepu, 2003).

Odhalení účetních manipulací v roce 2001 způsobilo významné úpravy ve finančních výkazech za roky 1997 až 2000 v následujících číslech:

- snížení výnosů celkem o 613 milionů dolarů,
- zvýšení závazků celkem o 628 milionů dolarů,
- snížení vlastního kapitálu o 1,2 miliardy dolarů (Healy & Palepu, 2003).

Celá událost měla v té době nebývalý dopad na účetní a auditory v USA i jinde ve světě. Následovala striktní legislativní opatření, která dále vedla k novým požadavkům na účetní jednotky a auditory, došlo ke zdokonalení standardů US GAAP a otevřela se cesta k celkové harmonizaci účetních předpisů (a celých systémů).

Graf 1: Vývoj ceny akcií společnosti Enron Corporation v letech 1997 až 2002

Zdroj: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Enron_closing_stock,_1997-2002.svg
z dat získaných na <http://www.gilardi.com/pdf/enro13ptable.pdf>

2.5.2 WorldCom

Jednou z metod účtování podvodných transakcí je využití úprav účetních záznamů. WorldCom v tomto ohledu reprezentuje klasický příklad provádění podvodů právě tímto způsobem. Dle americké Komise pro cenné papíry a burzy (*Securities and Exchange Commission* – dále jen SEC) byl jedním z hlavních způsobů páchaní účetních podvodů používání účetních záznamu k zaúčtování kapitalizace tzv. nákladů za přenos (angl. *line costs*).

Na internetových stránkách SEC.gov byla v roce 2002 publikována stížnost Komise pro cenné papíry a burzy s rozborem událostí, které nastaly i s popisem odhaleného podvo-

du. V ní se uvádí, že náklady za přenos představují poplatky, které WorldCom hradil poskytovatelům telekomunikačních sítí za přístup k síti třetích stran. Podle US GAAP měly být tyto poplatky vykázány pouze jako náklady a nemělo dojít k jejich kapitalizaci. Nicméně, na začátku prvního čtvrtletí roku 2001 management nesprávně nařídil kapitalizovat tyto náklady v takové dostatečné výši, aby udržel zisky společnosti v souladu s představou analytiků. Tímto způsobem WorldCom významně podhodnotil své náklady, a naopak výrazně nadhodnotil svá aktiva (případně výnosy), čímž podvedl investory.

V knize *Forensic accounting and fraud examination* Kranacher, Riley a Wells (2010) detailněji popisují způsob provedení podvodu. Když zákazník společnosti vytočil číslo ze sítě nespádající pod WorldCom, musel pak WorldCom zaplatit vlastníkově dané sítě poplatek za přenosu hovoru. Poplatky neboli náklady za přenos vznikly pokaždé, když byl takový hovor uskutečněn. Je proto zřejmé, že tyto náklady za přenos se vztahují vždy ke konkrétnímu hovoru, nemají proto žádný budoucí přínos pro firmu. WorldCom však v účtování zvolil způsob kapitalizace těchto nákladů, čímž se objevily v rozvaze jako aktivum, případně jako zdroj příštích období. Jak již bylo uvedeno, výsledkem byly nižší náklady ve výsledovce a co se zdálo jako zisky byly ve skutečnosti ztráty! Kromě toho se v rozvaze objevilo více aktiv, než kolik jich mělo být skutečně vykázáno. SEC dále uvedla, že bylo chybně zaúčtováno přes 9 miliard dolarů. Příběh WorldComu pak skončil bankrotem nedlouho po odhalení tohoto skandálu, zveřejněném Cynthií Cooper (tehdy viceprezidentka interního auditu společnosti WorldCom).

Stejně jako v případě Enronu i zde v inkriminovaných letech prováděla audit auditorská společnost Arthur Andersen. Tato událost pak definitivně zpečetila osud této významné firmy.

Graf 2: Vývoj cen akcií společnosti WorldCom v letech 1997 až 2002

Zdroj: <http://members.xoom.virgilio.it/all42day/history/h4jul/h4jul01.html>

2.6 Důvody a motivy k provádění kreativního účetnictví

Uplatňování kreativního účetnictví má nesčetně mnoho příčin. Dá se říci, že každý člověk a každá situace nabízí příležitost k různým řešením a kreativně se v tomto ohledu meze nekladou. Rozdíl bývá v případech, kdy se takového jednání dopouští nižší zaměstnanci, management nebo vlastníci. Klasický zaměstnanec většinou sleduje vlastní dobro, zatímco člověk z pozice managementu se může dívat na svůj záměr více komplexněji s ohledem na svoje rozhodovací pravomoci, což mu dává příležitost uměle zvýhodnit nejen sebe, ale také celou společnost. Vlastníci mají pochopitelně zájem o dobré výsledky svého podnikání, někdy i za cenu účetních manipulací.

Drábková (2011) rozděluje vnitřní účetní podvody do tří hlavních skupin:

1. neoprávněné nakládání s majetkem (týká se peněžních prostředků a peněžních ekvivalentů, materiálu, vyrobených produktů, hmotného majetku apod.),
2. manipulace s účetními výkazy (obvykle za účelem splnění omezujících podmínek úvěrů – tzv. kovenanty, získání investiční pobídky, nebo dotace pomocí zvýšení zisku nebo hodnoty majetku apod.),
3. korupční jednání.

Literatura často hovoří o tzv. podvodném jednání bílých límečků (angl. *a white collar fraud*). Jedná se o manažerské manipulace (střední a top management, Corporate Governance) s majetkem společnosti nebo s finančními výkazy. Hamid et. al (2013) popsal ve své studii čtyři potenciální důvody zapojení managementu do provádění kreativního účetnictví:

- oportunistické manažerské chování – vykazování vyššího zisku, než je skutečnost,
- oportunistická činnost analytiků a investorů – očekávání růstového potenciálu,
- neúčinný interní kontrolní a provozní systém,
- úloha a přístup účetních regulátorů k monitorování a detekci manipulací.

Jak již z odstavců výše napovídá, využití pro kreativní účetnictví je celá řada. Existuje mnoho způsobů a mnoho oblastí, které se dají zfalšovat, a přitom tím docílit požadovaného výsledku. Jaké mohou být hlavní motivy? Kreativním účetnictvím lze dosáhnout například:

- vyššího zisku,
- nižších daňových nákladů,
- vyšších zaměstnaneckých bonusů založených na výši zisku,
- vyšších zaměstnaneckých bonusů založených na osobním výkonu,
- udržení si zaměstnání nebo možnost povýšení,
- lepší reputace ze strany zaměstnanců, věřitelů nebo zákazníků,
- vyšší tržní hodnoty,
- snazší cesty k získání půjčky, financování, investora, pobídky nebo dotace,
- vyhovět podmínkám a smlouvám s bankami (tzv. bankovní kovenanty),
- zamaskování závazků nebo finanční tísně,
- získání konkurenční výhody (příznivější finanční výsledky a ukazatele),
- krádeže majetku, zpronevěry apod.

2.7 Dopady a náklady odhalení kreativního účetnictví

Karpoff, Lee a Martin (2008) zkoumali vliv trestů a pokut uvalených americkou Securities and Exchange Commission (SEC) na 585 firem za finanční manipulace v období 1978–2002. Soudy uložily potrestaným společnostem pokuty jednotlivě v průměrné výši pouze 23,5 milionů amerických dolarů. Tržní dopady takových jednání byly naopak obrovské.

Jak zjistili ve své studii, poškození reputace, definované jako očekávaná ztráta současné hodnoty budoucích peněžních toků z důvodu nižších tržeb a vyšších nákladů na uzavírání kontraktů a financování, dosahuje více než 7,5násobek součtu všech pokut uložených právním i regulačním systémem. Pokud si účetní jednotka záměrně navýšila svoji tržní hodnotu o 1 dolar, tak po odhalení takové manipulace nastala průměrná ztráta ve výši předchozího dolarového navýšení plus dalších 3,08 dolaru. Ztráta 3,08 dolaru se dělí na 0,36 dolaru za očekávané pokuty a 2,71 dolaru kvůli poškození dobrého jména, a tedy ztrátě na reputaci. U firem, které podstoupí právní vymáhání škod je ztráta na reputaci ve výši až 3,83 dolarů.

Důsledky pro účetní jednotku, která manipuluje se svým účetnictvím lze shrnout do tří hlavních skupin – ekonomické, etické, trestně-právní. Přímé ekonomické dopady přichází ve formě pokut udělených účetním regulátorem nebo soudy. Nepřímé dopady, a přitom významnější, jsou ekonomické důsledky ztrát na důvěře investorů a kapitálového trhu.

2.8 Techniky kreativního účetnictví a manipulace s účetními výkazy

Podle Amat (1993) lze různé metody kreativního účetnictví zařadit do čtyř následujících kategorií:

1. Účetní pravidla umožňují účetním jednotkám výběr rozdílných účetních metod a postupů. V mnoha zemích bývá například obvyklé, že účetní jednotce je dovoleno vybrat si z různých politik uznávání nákladů na vývoj a jejich následné odepisování během životnosti projektu.
2. Určité účetní zápisy jsou příliš závislé na míře odhadu, úsudku a predikce. Příkladem může být opět odhad životnosti aktiva, což je příležitost pro „kreativního“ účetního k manipulaci se zásadou opatrnosti, optimismu apod. Předjít takové situaci lze pozváním externího experta, který věrohodně určí odhad. V této věci by však neměl jakýmkoli způsobem ve výběru experta figurovat účetní, jelikož by mohl ovlivnit výběr externisty buď s příliš optimistickým nebo pesimistickým pohledem.

3. Účetní systém umožňuje vstup do automatických transakcí za účelem manipulace rozvahových účtů nebo manipulací s výnosy mezi účetními obdobími (porušení akruálního principu).
4. Původní transakce mohou být načasovány za účelem vyvolání požadovaného do-
jmu. Příkladem může být aktivum oceněné v historické ceně 1 mil. Kč, které může
být prodáno za 3 mil. Kč v aktuálním ocenění. Management účetní jednotky
má volnou ruku ve výběru období, ve kterém bude aktivum prodáno a tím pádem
si zvýšit zisk v požadovaném fiskálním roce. Dosáhnout toho lze například společ-
nou domluvou s kupujícím, kdy dojde k dohodě o předčasném prodeji aktiva
do konce fiskálního roku.

Jak již bylo uvedeno, kreativní účetnictví bývá podpořeno možnou flexibilitou v uplatňování různých variant účetních metod. To se může týkat volby metody uznávání výnosů (např. u stavebních smluv), oceňování majetku, oceňování zásob při vyskladnění (metoda FIFO nebo váženého aritmetického průměru), stanovení délky účetního odpisování majetku a další. Zde se bavíme většinou o dovolené míře kreativity, ačkoli finální účetní výkazy mohou být těmito zásahy významně dotčeny.

Wayman (2017) ve svém článku popisuje 8 nejčastějších způsobů, pomocí nichž dochází k „vaření“ účetních knih.

- Zrychlené výnosy (angl. *Accelerating Revenues*) – Jedním ze způsobů, jak „urychlit“ výnosy je zaúčtování jednorázové (paušální) platby jako současný výnos z prodeje, ačkoli se bude uskutečňovat po několik příštích let. Například poskytovatel softwarových služeb obdrží předem platbu za čtyřletou servisní smlouvu, ale zaúčtuje plnou smluvní cenu jako výnos z prodeje v aktuálním období, tedy v době, kdy byla platba obdržena. Správným a přesnějším způsobem je zaznamenávání tržeb po celou dobu trvání smlouvy o poskytování služeb (podle akruálního principu). Druhá taktika výnosové akcelerace může být formou předčasného vykázání výnosů. Výrobce uskuteční na konci čtvrtletí velkou zásilku distributorovi a zaúčtuje výnos z prodeje. Distributor má však právo vrátit neprodané zboží. Vzhledem k tomu, že zboží může být vráceno a není zaručen jeho prodej, měl by výrobce ponechat vý-

robky klasifikované jako zásoby až do doby, než distributor výrobek skutečně prodá.

- Zpožděné výdaje (angl. *Delaying Expenses*) – Příkladem mohou být náklady vynaložené na výrobu a distribuci CD. Pokud je účetní jednotka považuje takovou marketingovou kampaň za dlouhodobou investici, kapitalizuje tyto náklady, čímž se převedou z výkazu zisku a ztráty do rozvahy. Konzervativnější a vhodnější by bylo vykázat náklady v době, kdy CD byly odeslány (podle aktuálního principu).
- Zrychlené výdaje před akvizicí (angl. *Accelerating Expenses Preceding an Acquisition*) – Před dokončením fúze se bude účetní jednotka snažit vykázat co nejvíce nákladů do konce rozhodného dne. Po fúzi bude míra růstu čistého zisku na akcii navýšena ve srovnání s minulými obdobími, protože náklady již byly zaúčtovány.
- Neopakující se náklady (angl. *Non-Recurring Expenses*) – Účtováním mimořádných nákladů by měly jednorázové náklady pomoci lépe analyzovat průběžné provozní výsledky. Stává se však, že některé účetní jednotky takový náklad zaúčtují každý rok. Potom o několik čtvrtletí později se zjistí, že si „rezervují“ příliš mnoho a jsou schopni vrátit něco zpět do výnosů (viz níže).
- Ostatní výnosy nebo náklady (angl. *Other Income or Expense*) – Toto je oblast, kde mohou být skryty ostatní náklady tím, že dojde k jejich zápočtu oproti ostatním výnosům. Dochází také k tomu, že zaúčtují „nadměrné“ náklady z předchozích plateb (jednorázové nebo jiné). Zdrojem ostatních výnosů je prodej majetku nebo investice.
- Penzijní plány (angl. *Pension Plans*) – Pokud má účetní jednotka plán definovaných požitků, může použít některé speciální techniky k vyhlazení příjmů. Pokud trh roste, může zvýšit zisky snížením nákladů na důchody.
- Mimobilanční financování (angl. *Off-Balance-Sheet Items*) – Využívá se financování prostřednictvím jiných účetních jednotek. Hlavním záměrem je skrýt závazky. Více viz kapitola 2.8.1.3.
- Syntetické leasingy (angl. *Synthetic Leases*) – Syntetický leasing může být použit k tomu, aby se náklady na nové aktivum nezaznamenaly v rozvaze účetní jednotky. Smlouva o pronájmu je dlouhodobá smlouva, na jejímž základě účetní jednotka za-

platí fixní nájemní náklady. Na konci nájmu je pak povinna aktivum koupit, ale vzhledem k povaze leasingu není tento závazek zahrnut v rozvaze.

2.8.1 Earnings management

Earnings management, z angličtiny přeloženo jako řízení výnosů, snižuje vypovídací schopnost účetní závěrky, protože typickým výsledkem „vaření knih“ je výskyt „výnosové bubliny“, která dříve či později prskne, což má za následek propad ceny akcií účetní jednotky (Welch, 2011).

Jedná se o aktivní manipulaci s výnosy na předem stanovenou výši, kterou obvykle určí management nebo analytici na základě prognózy, případně jde o výši, která jde plynule v souladu s udržitelnými příjmy (Mulford & Comiskey, 2011).

2.8.1.1 Income smoothing

Income smoothing je forma řízení výnosů určených k odstranění výkyvů v sérii příjmů, která zahrnuje provádění kroků ke snižování zisku a jeho „uchování“ během úspěšného období k jeho plánovanému využití v letech s horšími výsledky (Mulford & Comiskey, 2011).

Účetní jednotky využívají tuto techniku z mnoha důvodů. Pomocí income smoothingu chtějí například dosáhnout určité optimalizace výše zisku a jeho růstu tak, aby se vyvarovaly jeho dramatickým výkyvům. Zároveň je často zjevná snaha manipulace zisku co nejbližší k jeho plánované výši (Amat, Blake & Dowds, 1999).

Je patrné, že pro účetní jednotky je přínosnější být ziskový s menšími výkyvy, což může vypadat jako snížení zisku v jednom účetním období, aby byl navýšen v období jiném.

2.8.1.2 Window dressing

Slovník charakterizuje window dressing jako klamavou činnost, prostřednictvím které lze dosáhnout atraktivnějšího a příznivějšího výsledku, než je skutečnost. Slovník univerzity v Cambridge podává podobný popis s dodatkem, že se zejména jedná o skrývání negativních faktů a detailů.

Definice pojmu window dressing je napříč odborné obce nejasná. Obecně bývá popisován podobně jako kreativní účetnictví – manipulace s účetnictvím. V podstatě se jedná o způsob, jakým představit společnost potenciálním investorům a věřitelům v lepší kondici, než ve skutečnosti je. Tím lze přilákat nový kapitál, jehož vlastníci vidí v takové investici skvělou příležitost.

Kovanicová (2005) uvádí několik příkladů, jak aplikovat window dressing:

- úmyslná klasifikace krátkodobých aktiv nebo pasiv jako dlouhodobé a opačně,
- chybná klasifikace (ne)vykazování aktiv,
- chybná klasifikace opravy majetku jako technické zhodnocení a opačně,
- záměrně chybné ocenění a přecenění majetku,
- úmyslně chybné stanovení odhadů, rezerv, nebo akruálních položek,
- chybné vykazování výnosů, které nenaplnují definici,
- nedodržování akruálního principu,
- fiktivní faktury a dodávky,
- úmyslné chyby v účetních výkazech,
- a jiné.

2.8.1.3 Mimobilanční financování

Účetní jednotka může vytvářet samostatné právnické osoby, které mohou uspokojit závazky nebo hradit náklady, které mateřská společnost nechce mít ve své účetní závěrce. Vzhledem k tomu, že dceřiné společnosti jsou samostatné právnické osoby, nemusejí být účtovány v účetní závěrce mateřského podniku, nýbrž v rozvaze dceřiných společností, a jsou proto investorům skryty (Wayman, 2017).

Z toho vyplývá, že mimobilanční financování je pokročilá technika, jejíž odhalení vyžaduje detailní informace o účetní jednotce a bohaté zkušenosti s účetnictvím. Podobné metody bývají skryty i auditorům a jiným kontrolním orgánům. Ačkoli dochází k dodržování zákonných předpisů, může podobné úmyslné skrývání závazků nebo aktiv znamenat významný úmyslně příznivý dopad do finanční situace a výkonnosti společnosti. To může znamenat nižší podíl dluhů v rozvaze účetní jednotky, a tedy nižší míru zadluženosti, nižší

podíl dluhů na kapitálu a nižší míru věřitelského rizika, čímž se společnost stává atraktivnější pro nové i stávající investory.

Drábková (2011) uvádí ve své práci několik příkladů, kterými lze mimobilančně financovat podnikání, např.:

- záměna finančního leasingu za operativní,
- využití dceřiných společností, které nepodléhají konsolidaci, k netransparentnímu financování své činnosti,
- rizikové závazky nejsou vykázány kvůli nesplaceným pohledávkám apod.

2.9 Detekční metody

Existují detekční modely, které jsou schopné na základě údajů z účetních závěrek posoudit, zda mohlo být účtováno kreativně, nebo zda ve sledovaném období došlo k nestandardním podezřelým pohybům ve finanční struktuře účetní jednotky.

Dnes známé a rozšířené modely jsou uzpůsobeny k použití i laickou veřejností. Není nutné složitých výpočtů a detailních dat, ale stačí doplnit základní hodnoty do definovaných vzorců a výsledky jsou většinou jednoznačné.

Výstupy z modelů je však potřeba hodnotit s rezervou. Podnikání každé účetní jednotky je unikátní, a ne vždy lze jednu rovnici modelu aplikovat se stejným očekáváním na všechny účetní jednotky. Je proto vhodné využít více různých detekčních modelů anebo některé modely finanční analýzy, které mohou podpořit a obohatit výsledky samotných detekčních modelů.

Aby se účinnost jednotlivých detekčních modelů zvýšila, doporučuje se jejich kombinace, protože výsledky každé analýzy zvlášť se mohou lišit. Míra spolehlivosti jednoho modelu není absolutní. Proto Mantone (2013) ve své knize uvádí modely, analýzy a ukazatele, které je vhodné při testování využít. Například to jsou ukazatele finanční analýzy (aktivity, likvidity, rentability, zadluženosti apod.), vertikální a horizontální analýza, Beneish model (M-score), Jonesova nediskreční akruálnost, Benfordův zákon a jiné.

2.9.1 Horizontální analýza

Horizontální analýza je nejspíše nejjednodušším nástrojem finanční analýzy účetních výkazů. Zpracování je možné provést velmi rychle, avšak výsledky této analýzy jsou elementární s využitím různých indexů (v procentech) nebo rozdílů (v absolutních číslech). Jejím úkolem je kvantifikovat a porovnat meziroční změny řádků účetních výkazů (např. procento růstu prodeje a jiné). Použitý postup výpočtu uvádím v metodické části práce. (Kislingerová & Hnilica, 2008).

2.9.2 Beneish model

Takzvaný Beneish model byl představen prof. M. D. Beneishem v roce 1999. Beneish (1999) vytvořil finanční analytický model vycházející z osmi proměnných ukazatelů, jejichž výsledkem je M-score, které je numerickým vyjádřením možné manipulace s účetními daty, zejména manipulace s dopadem na výkonnost (ziskovost) účetní jednotky. Výhodou modelu je, že si vystačí se vstupními daty z účetních výkazů, čímž je vhodný pro kterékoli uživatele.

Výpočet M-score, které je výsledkem osmi vážených ukazatelů a jedné konstanty, vypadá následovně:

$$M = -4,84 + 0,92*DSRI + 0,528*GMI + 0,404*AQI + 0,892*SGI + 0,115*DEPI - 0,172*SGAI + 4,679*TATA - 0,327*LVGI \quad (1)$$

Jednotlivé ukazatele Beneish modelu mají následující význam:

- DSRI – *Days' sales in receivable index*: index poměru pohledávek k výnosům v období t a t-1,
- GMI – *Gross margin index*: index hrubé marže vypočtený jako poměr prodejní marže v období t a t-1,
- AQI – *Asset quality index*: index kvality stálých aktiv k celkovým aktivům v období t a t-1,
- SGI – *Sales growth index*: index růstu prodeje,
- DEPI – *Depreciation index*: index odpisů,

- SGAI – *Sales and general and administrative expenses index*: index nákladů prodeje, režie a správních nákladů,
- LVGI – *Leverage index*: index pákového efektu dluhů celkem k aktivům celkem v období t a t-1,
- TATA – *Total accruals to total assets*: změna akruálních položek k aktivům celkem v období t.

Přesná skladba vzorců dosazených do rovnice modelu je uvedena v metodické části této práce.

Beneish určil výslednou hodnotu modelu -2,22 jako jedinou rozdílovou, určující přípustnou mez pro účetní manipulace. Výsledné M-score s hodnotou nižší než -2,22 znamená, že nedošlo k manipulacím s finančními výkazy v účetním období, resp. Beneish model žádné manipulativní zásahy nepředpokládá. M-score s výsledkem větším než -2,22 indikuje pravděpodobné manipulace ve finančních výkazech ze strany účetní jednotky v daném období.

2.9.3 CFEBT model

Model CFEBT byl navržen jako detekční model pro využití k rozpoznání možné manipulace s účetními výkazy. Pro potřeby mé práce je pozitivní, že model byl sestaven ve vazbě na České účetní předpisy. Podstatou modelu je porovnání účetních výkazů v čase, přičemž sleduje vzájemnou vazbu mezi změnou peněžních toků a výsledkem hospodaření. Pro dostatečně relevantní výsledky se doporučuje podrobit výpočtu alespoň 3 až 5 účetních období. Model charakterizuje ukazatel, který uvádím níže a v metodické části práce v kapitole 3.3. (Drábková, 2013).

Pokud výsledná hodnota modelu CFEBT je vyšší nebo rovna stanovené hladině významnosti, naznačuje to vyšší riziko možné účetní manipulace a porušení věrného a poctivého obrazu účetnictví.

Model je definován jako tzv. M-skóre prvního stupně CFEBT následovně:

(2)

$$CFEBT = \frac{\sum_{t=1}^n CF_t - \sum_{t=1}^n EBT_t}{\sum_{t=1}^n EBT_t} * 100$$

kde:

CF_t = přírůstek nebo úbytek cash flow ve sledovaném období t

EBT_t = výsledek hospodaření před zdaněním ve sledovaném období t

Pokud $CFEBT \geq$ materialita, testují se detailně vazby ve 2. a 3. stupni M-skóre (Drábková, 2013).

2.9.4 Jonesova nediskreční akruálnost

Detekční model Jonesovy akruálnosti má rovněž za cíl identifikovat možné manipulace s účetními výkazy z pohledu nepravidelnosti nediskrečních akruálů. Model sleduje rozdíly mezi dvěma účetními obdobími a je založen na předpokladu, že diskreční akruály vzrostou, pokud nediskreční akruály klesají. Stejný vztah platí i opačně. Zhodnocení vzorce (viz níže) je pak snadné: v rámci sledovaných období by nemělo docházet k významným odchylkám v akruálnosti. Pokud takový případ nastane, existuje podezření na účetní manipulace (Bartov, Gul & Tsui, 2000).

(3)

$$\frac{1}{aktiva_{t-1}} + \frac{tržby_t - tržby_{t-1}}{aktiva_{t-1}} + \frac{dlouhodobý hmotný majetek_t}{aktiva_{t-1}}$$

2.10 Účetní výkazy

Vypovídací schopnost účetních výkazů navazuje na metody aplikované při vedení účetnictví, kdy hlavně možnost volit mezi několika postupy způsobuje, že konečné výkazy dvou účetních jednotek mohou být ve výsledku zpracovány na základě odlišných metod, což ztěžuje jejich srovnatelnost. Je proto potřeba věnovat pozornost použitým metodám, které vedly k sestavení výkazů. Alespoň základní informace o použitých metodách má uživatel možnost získat v příloze (nebo komentáři) k výkazům. Nejedná se pouze o odlišné metody sestavení závěrky, ale i samotné oceňování, dohady a podobně. Snížená vypovídací schopnost výkazů může nastat, pokud např.:

- oceňujeme historickou cenou, která nereflektuje cenu skutečnou,

- dojde k chybnému zařazení nebo klasifikaci aktiv (např. leasing, pořizovací cena, technické zhodnocení vs. opravy),
- chybně určíme výši nákladů nebo výnosů a jejich období pro vykázání,
- nesprávně vytváříme dohady, rezervy nebo opravné položky (jejich nadhodnocení, podhodnocení, neoprávněná tvorba), atd.

2.10.1 Účetní výkazy sestavené podle IFRS

IFRS primárně tvoří Koncepční rámec, jednotlivé standardy (IAS a IFRS) a interpretace ke standardům (SIC a IFRIC). Účetní systém IFRS byl vytvořen zejména pro kapitálové společnosti, což se promítlo i do nároků a skladby zveřejňovaných účetních výkazů. Požadavkem je jejich poctivé zobrazení a dodržování všech standardů a Koncepčního rámce IFRS (angl. *fair presentation and compliance with IFRSs*). Účetní výkazy povinně zahrnují:

- Výkaz o finanční situaci – upraven podle IAS 1,
- Výkaz o úplném výsledku hospodaření a výsledovka – upraven podle IAS 1,
- Výkaz o změnách vlastního kapitálu – upraven podle IAS 1,
- Výkaz o cash flow – upraven podle IAS 7 a IAS 1,
- Komentář k účetním výkazům – upraven podle IAS 1 (Dvořáková, 2014).

2.10.2 Účetní výkazy sestavené podle ČÚP

Požadavky na podobu účetních výkazů vzešlých z účetní závěrky se v české účetní legislativě opírají o Zákon o účetnictví (č. 563/1991 Sb. a prováděcí vyhlášky), příslušné České účetní standardy a Opatření čj. 281/97 417/2001, kterým se stanoví obsah účetní závěrky pro podnikatele. Ten přímo stanovuje, které výkazy tvoří účetní závěrku v závislosti na typu účetní jednotky a vymezuje jejich obsahovou skladbu. Zákon o účetnictví v § 19a odst. (1) stanovuje, že od momentu, kdy je obchodní společnost „...*emitentem investičních cenných papírů přijatých k obchodování na evropském regulovaném trhu, použije pro účtování a sestavení účetní závěrky mezinárodní účetní standardy*...“.

Účetní závěrka povinně obsahuje tyto výkazy:

- Rozvahu,
- Výkaz zisku a ztráty,
- Přílohu (doplňuje informace k výše uvedeným).

Účetní jednotky, kterým to ukládá Zákon o účetnictví, jsou povinny dále sestavit:

- Přehled o peněžních tocích,
- Přehled o změnách vlastního kapitálu.

2.11 Bankrotní a bonitní modely

Bankrotní modely zahrnují skupinu modelů a analýz, které se v rámci finanční analýzy zaměřují na predikci možné finanční tísně podniků, nejčastěji pomocí souboru poměrových ukazatelů a diskriminačních rovnic. Tyto modely slouží jak ke zhodnocení, tak i budoucímu odhadu finanční situace či přímo hrozícího bankrotu (Holečková, 2008).

2.11.1 Altmanova analýza Z-score

Altmanovo Z-score, resp. Altmanův model, je modelem násobné diskriminační analýzy. E. I. Altman. V roce 1968 představil rovnici pro výpočet tzv. Z-score, kterou získal analyzováním a vzájemným porovnáváním dvou skupin účetních jednotek. V první skupině byly firmy bankrotující a ve druhé firmy prosperující. Následně vybral pět poměrových ukazatelů pro svoji rovnici, které nejoblíbeněji odhadly finanční tíseň sledovaných subjektů (Marek, 2009).

Výhodou tohoto modelu je snadná a rychlá interpretace výsledku a transparentnost, kdy výstup z modelu představuje pouze jediná hodnota, která zařadí sledovaný subjekt do jednoho ze tří intervalů.

V případě Altmanovy rovnice se bavíme o modelu, který je kombinací bankrotního i bonitního modelu. Jeho výhodou ční v tom, že dokáže zařadit účetní jednotku buď mezi prosperující nebo ohrožené bankrotem. Stanovena byla diskriminační rovnice modelu, která byla určena pro účetní jednotky s veřejně obchodovatelnými akciemi. Ostatní účetní jed-

notky byly zohledněny v modelu až později v následující podobě rovnice (Grünwald & Holečková, 2009):

(4)

$$Z = 0,717 \cdot x_1 + 0,847 \cdot x_2 + 3,107 \cdot x_3 + 0,420 \cdot x_4 + 0,998 \cdot x_5$$

Prvky rovnice:

Z = Z-score

x_1 = ukazatel likvidity

x_2 = ukazatel dlouhodobé rentability

x_3 = ukazatel rentability

x_4 = ukazatel zadluženosti

x_5 = ukazatel aktivity

Přesnou podobu vzorců dosazených do x_i -prvků rovnice uvádím v metodické části práce. Vycházím z rovnice upravené pro neobchodované společnosti, protože akcie vybrané účetní jednotky se veřejně neobchodují.

Tabulka 3: Intervaly pro interpretaci výsledů Altmanova modelu Z-score

Interpretace výsledné hodnoty Z-score Altmanova modelu	
$Z > 2,9$	Lze předpovídat uspokojivou finanční situaci
$1,2 < Z \leq 2,9$	Pásmo neurčitosti, tzv. „šedá zóna“
$Z \leq 1,2$	Účetní jednotka je ohrožena finanční tísní a bankrotem

Zdroj: Grünwald a Holečková (2009)

Účetní jednotky s výsledným koeficientem Z-score větším než 2,9 nejsou ohroženy finanční tísní ani bankrotem, a naopak se zařazují mezi prosperující společnosti ve zdravé kondici. Účetní jednotky s koeficientem v intervalu 1,2 až 2,9 mají průměrně přesně neurčené finanční zdraví, přičemž odhadovaný vývoj není možné spolehlivě určit. Tento interval se nazývá tzv. „šedou zónou“. Výsledek modelu Z-score menší než 1,2 naznačuje nezdravou finanční kondici a hrozící finanční tíseň nebo bankrot. Tyto společnosti jsou ohrožené a dlouhodobá stagnace v tomto intervalu je neúnosná (Grünwald & Holečková, 2009).

Model je však potřeba vnímat s jistou rezervou. Jeho využití je běžné a velmi rozšířené, ovšem stále platí, že tento model nebyl vytvořen přímo pro české podnikatelské prostředí. Model slouží spíše jako podpůrný ukazatel a nelze z něho vyvozovat konečné závěry.

2.11.2 Index bonity

Tento jednoduchý indikátor bonity byl sestaven na bázi diskriminační analýzy. Jeho použití se často uplatňuje zejména v německy mluvících zemích. K jeho výpočtu se využívá šesti ukazatelů finanční analýzy zasazených do finální rovnice: (Sedláček, 2011)

(5)

$$B_i = 1,5 * x_{i1} + 0,08 * x_{i2} + 10 * x_{i3} + 5 * x_{i4} + 0,3 * x_{i5} + 0,1 * x_{i6}$$

Přesnou konstrukci ukazatelů uvádím v metodické části práce. Po výpočtu hodnoty B_i platí, že čím je vyšší, tím lepší (viz stupnice hodnocení rovnice níže).

Tabulka 4: Hodnotící stupnice rovnice B_i Indexu bonity

Hodnota B_i	Výsledné hodnocení
více než 3	výborné
3 až 2	velmi dobré
2 až 1	dobré
1 až 0	problematické
0 až -1	nepříznivé
-1 až -2	slabé
menší než -2	velmi špatné

Zdroj: Sedláček (2011)

2.12 Riziko auditora

ISA 240 (2009), neboli standard o postupech auditorů souvisejících s podvody při auditu účetních závěrek, popisuje riziko neodhalení významných nesprávností, kterému je vystaven auditor udílející výrok o věrném a poctivém obrazu účetnictví auditované účetní jed-

notky. Riziko neodhalení nesprávností vlivem podvodu je znatelně vyšší než riziko neodhalení vlivem chybného účetního zápisu. Významné nesprávnosti způsobené podvodem jsou rizikovější již kvůli svému hlavnímu záměru – zakrýt podvod. Zatímco běžná účetní chyba přirozeně nastane, podvod se vyznačuje plánovaným a promyšleným jednáním, které má za cíl auditory obelstít různými způsoby, jako např. záměrnou chybou, úmyslným zatažením informací, falšování, nebo tajnou spoluprací na podvodu. Zejména tajná spolupráce účetních jednotek představuje významné riziko, protože účetnictví zúčastněných stran se dokumentačně jeví jako pravdivé a správné.

Odhalení podvodu auditorem závisí na kreativitě podvodné činnosti, rozsahu a četnosti výskytu zásahů, míře tajné spolupráce účetních jednotek, zabezpečení účetního systému, rozhodovací pravomoci pachatele, přístupu k informacím aj. Vždy ale pro auditora bývá obtížné stanovit, zda se v konkrétním případě jednalo o chybu nebo podvod. Proto praktikuje tzv. profesní skepticismus, tedy přiměřenou míru výskytu možného podvodu ze strany vedení účetní jednotky (přirozená nedůvěra k předkládaným účetním informacím).

V auditní praxi se lze setkat s mnoha typy analytických testů možných podvodů a manipulací s účetními záznamy. V tomto případě je nutné, aby auditoři obdrželi od účetní jednotky celou hlavní knihu, případně manuální účetní záznamy, tedy velmi detailní informace z účetního systému. Kromě provádění klasických analytických a detailních testů se sledují podezřelé transakce založené na charakteristikách, jako například:

- transakce v celých zaokrouhlených číslech – zaokrouhlené na tisíce, desetitisíce, či statisíce v závislosti na velikosti účetní jednotky,
- výše transakcí tzv. „999“ – nezaokrouhlená čísla podezřelá kvůli možnému skrývání podvodných zápisů končící na 999, 9 999, 99 999, apod.,
- víkendové transakce – transakce uskutečněné v sobotu nebo v neděli,
- Benfordova analýza – obvykle se analyzují první dvě začínající číslovky hodnoty transakcí (od 10 do 99), přičemž se porovnává předpokládané zastoupení počtu transakcí od skutečného a případná významná odchýlení jsou následně detailněji zkoumány.

Zde vyjmenované případy se samozřejmě mohou v účetnictví objevit. Problémem je mnoho podobných podezřelých transakcí. Celkové zhodnocení je pak na uvážení audito-

ra, který se na základě svých zkušeností rozhoduje, zda byly oprávněné či provede další nezbytné procedury. Auditoři se dnes spoléhají na celou řadu softwarových analytických nástrojů, což značně ulehčuje jejich práci s daty. Výše vyjmenované příklady podezřelých transakcí mohou být právě díky analytickým nástrojům vytrženy během několika sekund.

3 Metodická část

Metodická část práce se věnuje výběru a popisu metod, které budou využity dále pro zpracování praktické části. Zásadní je výběr analytických metod a jeho odůvodnění. Nechybí přesný popis vzorců a modelů s detailním uvedením kalkulací s případnými úpravami v souvislosti se specifickým výběrem účetní jednotky, na které budou zvolené výpočty aplikovány.

Analýze budou podrobeny účetní výkazy vybrané společnosti podle IFRS a ČÚP za pět účetních období (roky 2011 až 2015). Předpokladem bylo vybrat zcela náhodou účetní jednotku, která zveřejňuje účetní výkazy ve výroční zprávě v obou zmíněných přístupech – mezinárodním a národním. Takových účetních jednotek není mnoho. Na data z výročních zpráv budou aplikovány dále uvedené modely a analýzy, které nastíní, zda mohlo dojít ve sledovaném období k účetním manipulacím.

3.1 Horizontální analýza

Při provádění horizontální analýzy využijí klasický vzorec pro výpočet indexu meziroční změny pro bilanční položky ve výkazech:

(6)

$$\text{Meziroční změna v \%} = \frac{R_{(t)} - R_{(t-1)}}{R_{(t-1)}}$$

kde:

$R_{(t)}$ = řádek ve výkazu v čase t.

3.2 Beneish model

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, jedním z detekčních modelů kreativního účetnictví a jiných účetních manipulací je Beneish model. Tento komplexní model, sestávající se z osmi různých ukazatelů, bude stěžejní analýzou finančních výkazů zvoleného subjektu. K výpočtu jednotlivých ukazatelů z rovnice M-score uvedené v kapitole 2.9.2 využijí vzorce, které stanovil ve své knize Mantone (2013):

(7)

$$DSRI = \frac{\text{pohledávky}_t}{\text{tržby}_t} / \frac{\text{pohledávky}_{t-1}}{\text{tržby}_{t-1}}$$

(8)

$$GMI = \frac{\text{tržby}_{t-1} - NP_{t-1}}{\text{tržby}_{t-1}} / \frac{\text{tržby}_t - NP_t}{\text{tržby}_t}$$

(9)

$$AQI = 1 - \frac{OA_t + DM_t}{\text{aktiva}_t} / 1 - \frac{OA_{t-1} + DM_{t-1}}{\text{aktiva}_{t-1}}$$

(10)

$$SGI = \text{tržby}_t / \text{tržby}_{t-1}$$

(11)

$$DEPI = \frac{\text{odpisy}_{t-1}}{\text{odpisy}_{t-1} + DHM_{t-1}} / \frac{\text{odpisy}_t}{\text{odpisy}_t + DHM_t}$$

(12)

$$SGAI = \frac{NPSA_t}{\text{tržby}_t} / \frac{NPSA_{t-1}}{\text{tržby}_{t-1}}$$

(13)

$$TATA = \frac{(\text{PK}_t - \text{PK}_{t-1}) - (\text{CFP}_t - \text{CFP}_{t-1}) + (\text{DPS}_t - \text{DPS}_{t-1}) + (\text{DZ}_t - \text{DZ}_{t-1}) - \text{odpisy}_t}{\text{aktiva}_t}$$

(14)

$$LVGI = \frac{\text{závazky}_t}{\text{aktiva}_t} / \frac{\text{závazky}_{t-1}}{\text{aktiva}_{t-1}}$$

kde:

NP = náklady prodeje

NPSA = náklady prodeje, správy, administrativy

OA = oběžná aktiva

DHM = dlouhodobý hmotný majetek

DM = dlouhodobý majetek

PK = pracovní kapitál

CFP = provozní cash flow

DPS = splatná daň z příjmů

DZ = dlouhodobé závazky

(Mantone, 2013)

Pro dosažení hodnoty nákladů prodeje, správy a administrativy (NPSA) se vychází z účelového členění výkazu zisku a ztráty. Ovšem účetní jednotka standardně zveřejňuje tento výkaz pouze v druhovém členění. Proto aplikuji úpravu, kdy do výpočtu M-score do ukazatele SGAI dosadím za hodnotu NPSA řádek výkazu Výkonová spotřeba s připočtením řádku Osobní náklady.

3.3 CFEBT model

Dalším nástrojem, který aplikuji na data z finančních výkazů je CFEBT model. Ten by měl naznačit možný výskyt účetní manipulace při hodnocení finanční výkonnosti, tedy týkající se výsledku hospodaření a peněžních toků účetní jednotky. K jeho výpočtu využiji následující rovnici (Drábková, 2013):

(15)

$$CFEBT = \frac{\sum_{t=1}^n CF_t - \sum_{t=1}^n EBT_t}{\sum_{t=1}^n EBT_t} * 100$$

kde:

CF_t = cash flow v čase t

EBT_t = zisk před zdaněním v čase t

Výsledek v absolutní hodnotě porovnám s hladinou významnosti, kterou jsem se rozhodl stanovit v obvyklé přiměřené výši 5 až 10 %. Při aplikaci modelu bude využit pouze první stupeň výpočtu CFEBT.

3.4 Jonesova nediskreční akruálnost

Pro výpočet tohoto dalšího detekčního modelu využiji vzorec (viz také kapitola 2.9.4) definovaný následovně (Bartov, Gul & Tsui, 2000):

(16)

$$\frac{1}{\text{aktiva}_{t-1}} + \frac{\text{tržby}_t - \text{tržby}_{t-1}}{\text{aktiva}_{t-1}} + \frac{\text{dlouhodobý hmotný majetek}_t}{\text{aktiva}_{t-1}}$$

Tento model doplňuje první dva detekční modely, čímž lze získat více výstupů a dokázat porovnat různé přístupy k zaznamenání možných účetních manipulací s výkazy.

3.5 Altmanova analýza Z-score

Altmanův model pro predikci finanční tísně byl zvolen jako dodatečná analýza navazující na detekční modely ke zhodnocení finanční stability a výkonnosti vybrané účetní jednotky, zde konkrétně ve smyslu možného finančního ohrožení subjektu během sledovaných období. Výchozí rovnice Z-score je uvedena v kapitole 2.11.1, přičemž Grünwald & Holečková (2009) uvádí následující ukazatele představující prvky rovnice x_1 až x_5 :

x_1 = čistý pracovní kapitál / aktiva,

x_2 = nerozdělený (zadržovaný) zisk / aktiva,

x_3 = zisk před úroky a zdaněním / aktiva,

x_4 = vlastní kapitál / závazky (dluhy),

x_5 = tržby / aktiva.

3.6 Index bonity

Index bonity také poslouží jako podpůrná analýza, která může lépe vystihnout finanční situaci účetní jednotky, pokud by byla stále zisková, čímž by došlo k doplnění Altmanova

bankrotního modelu. Vycházím z rovnice uvedené v kapitole 2.11.2 a k výpočtu jednotlivých komponent využiji ukazatelů dle Sedláčka (2011), kde:

$$x_1 = \text{cash flow} / (\text{dlouhodobé závazky} + \text{krátkodobé závazky} + \text{rezervy}),$$

$$x_2 = \text{aktiva} / (\text{dlouhodobé závazky} + \text{krátkodobé závazky} + \text{rezervy}),$$

$$x_3 = \text{zisk před zdaněním} / \text{aktiva},$$

$$x_4 = \text{zisk před zdaněním} / \text{tržby},$$

$$x_5 = \text{zásoby} / \text{tržby},$$

$$x_6 = \text{tržby} / \text{aktiva}.$$

4 Praktická část

V praktické části práce jsou shrnuty a okomentovány výsledky použitých analýz a modelů. Z výsledků by měly být patrné jisté limity ve vypovídací schopnosti účetních výkazů ať už z jejich podstaty nebo vlivem účetních manipulací z pohledu porovnání dvou účetních systémů: IFRS a ČÚP.

Jaké relevantní výstupy nám poskytnou detekční modely? Lze něco vyvodit z jejich výsledků? A jaká je vypovídací schopnost a rozdíly mezi účetními výkazy podle IFRS a ČÚP?

4.1 Výsledky Beneish modelu (M-score)

V této práci stěžejní detekční model byl vypočten na základě dat ze zveřejněných a zauditovaných finančních výkazů sledované účetní jednotky dle metodiky IFRS a ČÚP (pro porovnání). Vypočtené hodnoty jsou vztaženy k obecnému měřítku, které indikuje orientační hodnotu, ke které by se měly výsledky blížit (viz tabulka č. 5 a 6). Jinak vyvstává podezření na manipulaci. Do výpočtu M-score je vždy nutné zahrnout dvě sledovaná období, jelikož jednotlivé ukazatele porovnávají meziroční změnu sledovaných veličin, tedy sledované období s předchozím. Proto při analýze pětiletého období získáme čtyři finanční hodnoty M-score.

Níže jsou uvedeny výsledky ukazatelů, které tvoří výsledné M-score. Tabulka č. 5 ukazuje výsledky dle účetní metodiky IFRS a tabulka č. 6 výsledky dle ČÚP.

Tabulka 5: Výsledky jednotlivých ukazatelů M-score modelu (IFRS)

Ukazatel	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	Obecné měřítko
DSRI	0,964	1,033	0,819	1,116	1
GMI	1,010	1,000	0,987	0,997	1
AQI	0,395	0,719	1,178	0,000	1
SGI	0,984	1,046	1,026	1,060	1
DEPI	1,011	0,914	0,952	1,086	1
SGAI	0,989	0,991	1,016	0,981	1

TATA	-0,083	-0,086	-0,085	-0,091	0
LVGI	0,810	0,852	0,771	1,226	1

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Výsledky pro IFRS v tabulce č. 5 naznačují větší odchýlení od obecného měřítka nebo významnější meziroční změny u ukazatelů DSRI, AQI a LVGI. Výsledky pro výkazy dle ČÚP v tabulce č. 6 následují výsledky pro IFRS. U ostatních pěti ukazatelů nedošlo u IFRS ani ČÚP k větším odchylkám od obecného měřítka, které by představovaly nějaký podezřelý vývoj vlivem účetních manipulací.

Tabulka 6: Výsledky jednotlivých ukazatelů M-score modelu (ČÚP)

Ukazatel	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	Obecné měřítko
DSRI	0,964	1,033	0,819	1,052	1
GMI	1,010	1,000	0,987	0,997	1
AQI	0,395	0,719	1,178	1,569	1
SGI	0,984	1,046	1,026	1,060	1
DEPI	1,010	0,914	0,952	1,086	1
SGAI	0,989	0,991	1,016	0,981	1
TATA	-0,090	-0,078	-0,084	-0,091	0
LVGI	0,799	0,844	0,752	1,262	1

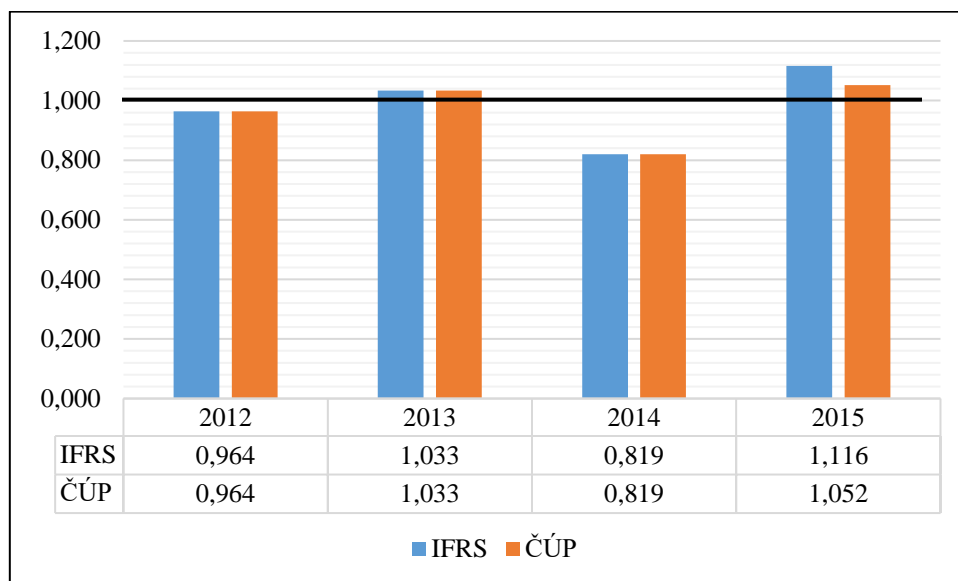
Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

4.1.1 Ukazatel DSRI

Ukazatel DSRI (index poměru pohledávek a tržeb) se ve sledovaném období zpočátku vyvíjel bez výrazných odchylek do období 2013/2014, kdy došlo k propadu na hodnotu 0,819 (stejně pro IFRS i ČÚP) a následnému nárůstu v období 2014/2014 na hodnotu 1,116 u IFRS, resp. 1,052 u ČÚP. Podezřelý je právě pokles v hodnotě ukazatele v období 2013/2014, protože hodnoty z následujícího roku jsou stále přijatelné. Vývoj je vyobrazen v grafu níže pod odstavcem, viz graf č. 3. Takové vychýlení může pro uživatele účetních výkazů znamenat potenciální riziko manipulace, jelikož mezi výší pohledávek a tržeb by měl v čase figurovat vzájemný vztah. Účetní jednotka by měla odchylky popsat a vy-

světřit. Obecně lze říci, že na vývoj tohoto ukazatele může mít vliv zrychlení nebo zpoždění plateb od odběratelů, tedy změny v politice poskytování obchodních úvěrů, změny směnných kurzů měn (kurzové rozdíly), nebo právě některý z typů earnings managementu, kdy se snaží účetní jednotka pozdržet nebo urychlit uznávání výnosů zejména ke konci účetního období. Dalším důvodem může být nadhodnocování pohledávek nebo výnosů.

Graf 3: Grafické znázornění ukazatele DSRI v M-score modelu (IFRS a ČÚP)

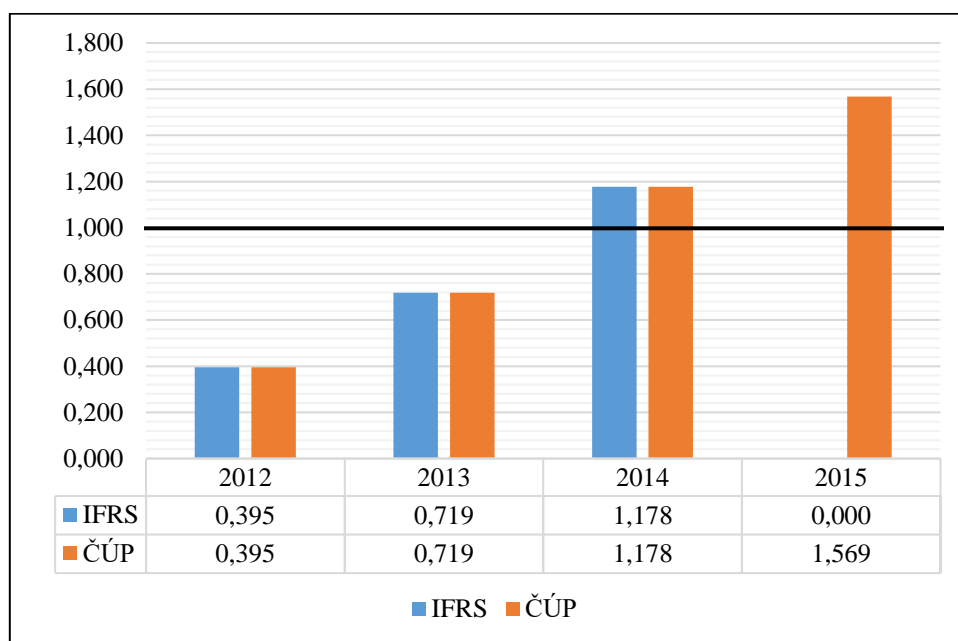
Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

4.1.2 Ukazatel AQI

Významné odchýlení bylo zaznamenáno u ukazatele AQI (index kvality stálých aktiv) během celého sledovaného období, kdy meziroční fluktuace byla velmi vysoká s rostoucím trendem. Model zkoumá poměr mezi oběžným majetkem a dlouhodobým majetkem k celkové výši aktiv za dvě po sobě jdoucí účetní období. Hodnoty ukazatele se pro IFRS i ČÚP vyvíjely souběžně, avšak v posledním sledovaném roce nastala zcela opačná situace.

Dramatický rozdíl mezi oběma variantami výkazů lze spatřit u ukazatele AQI v období 2014/2015. Přestože se hodnoty v obou verzích účetních výkazů příliš neliší (pouze 2 % nárůst oběžných aktiv u IFRS v porovnání s ČÚP), citlivost ukazatele na změny je vysoká a významně ovlivnila výsledek ukazatele. Vývoj je vyobrazen v grafu níže pod odstavcem, viz graf č. 4.

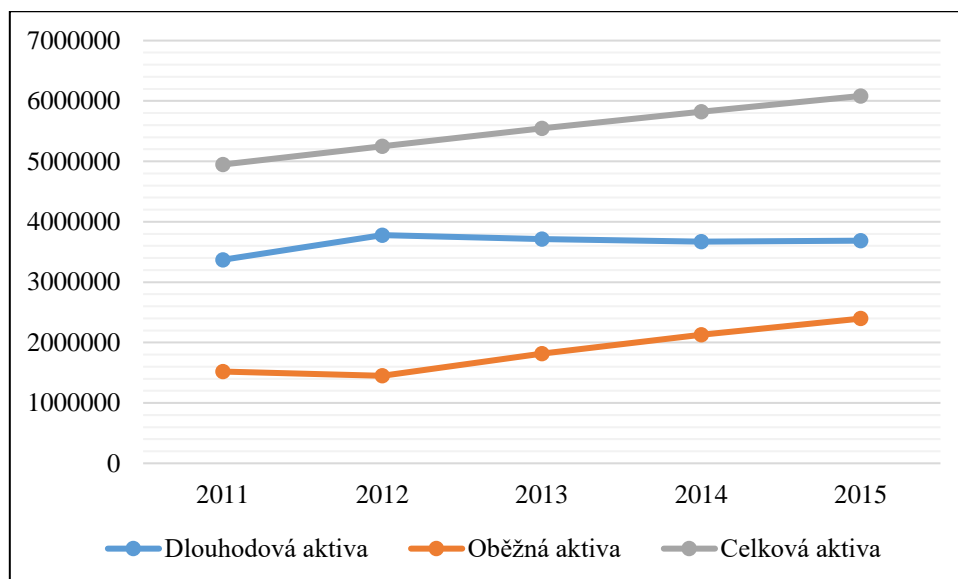
Graf 4: Grafické znázornění ukazatele AQI v M-score modelu (IFRS a ČÚP)

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Příčiny takového nerovnovážného vývoje mohou být různé. Bell (2009) uvádí, že index je ovlivněn především nesprávnou a neoprávněnou kapitalizací nákladů, a tedy manipulací zvyšováním hodnoty aktiv. Samotné účetní výkazy nám však neposkytnou dostatek informací k vlastnímu objasnění podezřelých výsledků. U tohoto ukazatele se jedná o důrazné varování a uživatel by se měl detailně zaměřit na tuto oblast. Jak již bylo uvedeno a je známo, tak právě kapitalizace nákladů představuje jednu z častých technik kreativního účetnictví, které se dopouštěly velké společnosti, jejichž počínání bylo také nakonec odhaleno. Grafický vývoj hodnot veličin, které ovlivňují výši indexu je uveden níže v grafu č. 5.

Graf 5: Vývoj dlouhodobých, oběžných a celkových aktiv ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Z grafu je patrný trend snižování dlouhodobých aktiv, a naopak pozvolný růst oběžných aktiv. Celková aktiva se vyznačují stabilním a rovnoměrným růstem. U dlouhodobého majetku dochází během sledovaného období k nárůstu hodnoty dlouhodobého nehmotného majetku (položka Software vzrostla o 67 %), zatímco hodnota dlouhodobého hmotného majetku zvolna klesá (zejména položka Stavby se snížila o 13 % a Samostatné movité věci a soubory movitých věcí zaznamenaly snížení o 32 %). U oběžného majetku dosáhla nejvyššího nárůstu položka Účty v bankách. Ta se za pětileté sledované období zvýšila až o 97 % (absolutně o 860 mil. Kč). Z účetních výkazů včetně příloh je patrné, že účetní jednotka v dlouhodobém horizontu snižuje výši svých dlouhodobých hmotných aktiv.

Z mého pohledu se účetní struktura majetku jeví v pořádku. Příčinou takového vývoje ukazatele AQI je také specifický obor podnikání účetní jednotky zaměřený na poskytování služeb a fakt, že společnost je vysoce rentabilní a ekonomicky silná. Tyto faktory mohou mít negativní vliv na výsledek ukazatele.

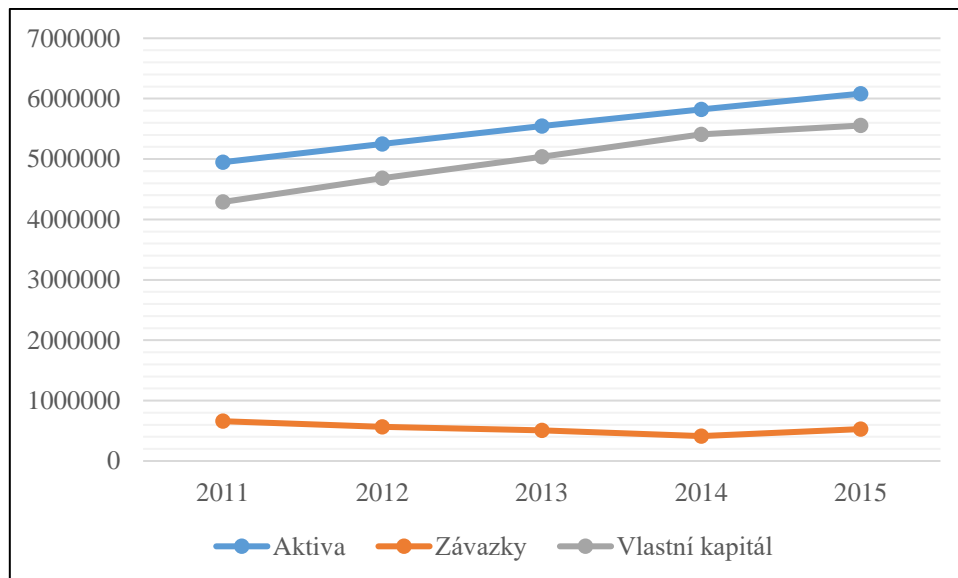
Zde se nabízí, že mohlo dojít k určitému účetnímu případu nebo případům, které vyvolaly rozdíly mezi oběma účetními okruhy (rozdílnost mezi standardy IFRS a legislativou ČÚP) ať už co se týče uznávání, oceňování nebo jiného vlivu na výši aktiv.

4.1.3 Ukazatel LVGI

Posledním ukazatelem, jehož hodnoty se ztelně odchylovaly od doporučujícího obecného měřítka, je LVGI (index pákového efektu). Tento model sleduje vztah poměru závazků k celkovým aktivům neboli jde o index zadluženosti.

Bell (2009) dále tvrdí, že pokud hodnota LVGI je vyšší nebo rovna 1,111, znamená to pravděpodobnou manipulaci s výnosy. Nad tuto hodnotu se výsledky vyšplhaly v období 2014/2015 a to u obou účetních metodik (viz graf č. 7). Přitom hodnota přesahující obecné měřítka znamená rostoucí zadlužení společnosti v porovnání s předchozím obdobím. K tomu došlo právě v období 2014/2015, kdy byl zaznamenán mírný nárůst zadlužení v porovnání s obdobím 2013/2014. Dá se předpokládat, že ukazatel vyhodnotil tuto změnu rizikově z důvodu vyššího nárůstu aktiv, ačkoli zadlužení vzrostlo pouze nepatrně a navzdory klesajícímu trendu z předchozích let. Je však pravděpodobné, že k pořízení aktiv mohlo dojít z vlastních zdrojů účetní jednotky, jelikož došlo ke snížení vlastního kapitálu (viz graf č. 6).

Graf 6: Vývoj celkových aktiv, závazků a vlastního kapitálu ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč)

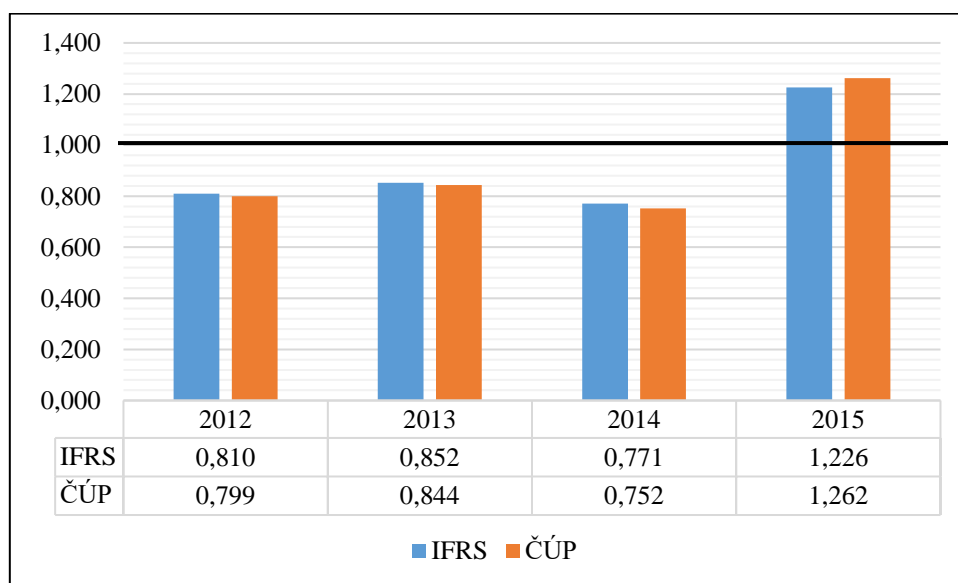

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Vyšší hodnoty tohoto indexu samozřejmě představují riziko pro uživatele, že účetní jednotka směřuje k zadlužení a dostane se do obtížné finanční situace. Ovšem, jak je vidět z grafu výše, zadlužení opravdu nehrozí. Naopak v obdobích 2011/2012 až 2013/2014 dosahovala výše indexu výrazně nižších hodnot, než udává obecné měřítko (viz graf č. 7). Tento fakt připisuji velmi dobré finanční výkonnosti účetní jednotky, kdy se jí dařilo investovat vlastní kapitál bez nutnosti vytváření závazků v podobě dluhového financování. Právě v grafu č. 6 lze velmi dobře sledovat, jak po první čtyři období dochází k růstu hodnoty aktiv, a naopak poklesu závazků, jenž je kompenzován růstem vlastního kapitálu souběžně s celkovými aktivy. Proto se domnívám, že odchylky tohoto indexu lze vysvětlit specifickou kapitálovou strukturou účetní jednotky (dominantní vlastní kapitál) a vysokou ziskovostí. Z tohoto důvodu bych zde neviděl větší ohrožení nebo riziko manipulace s výkazy.

Výsledné hodnoty indexu jsou velmi podobné bez větších rozdílů pro IFRS i ČÚP. Výkazy IFRS se více blíží principu opatrnosti, kdy většinou vykazují vyšší hodnoty závazků v porovnání s ČÚP (kromě účetního období 2012). Uživatel se z výkazů IFRS dozví, že je zadluženost subjektu vyšší než z výkazů ČÚP (patrně kvůli metodickým rozdílům).

Graf 7: Grafické znázornění ukazatele LVGI v M-score modelu (IFRS a ČÚP)

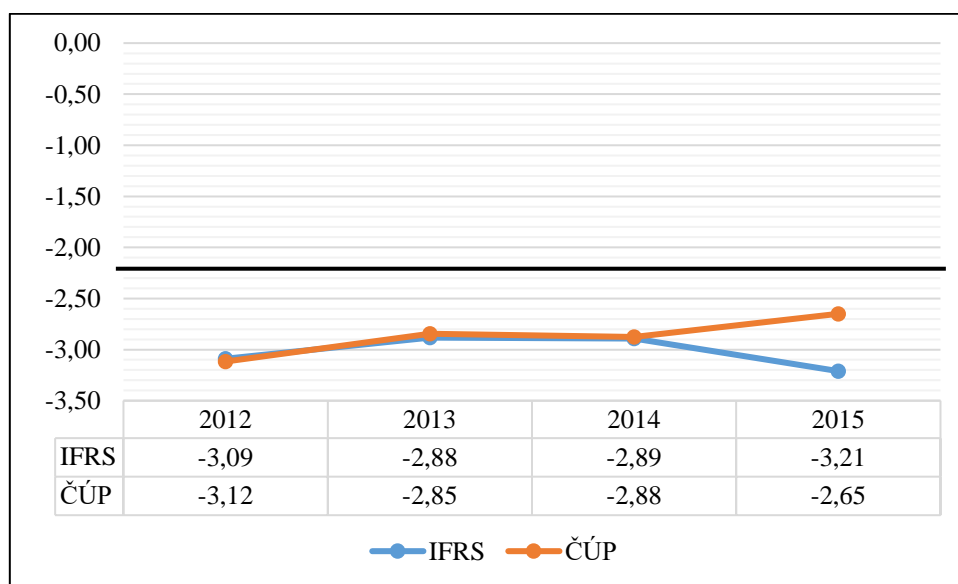

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

4.1.4 Výsledné M-score

Finální výsledek M-score Beneish modelu přinesl zjištění, že ačkoli v určitých oblastech může panovat pochybnost o věrném a poctivém zobrazení skutečnosti, nepředpokládá se, že by účetní výkazy společnosti byly výsledkem významných zásahů kreativního účetnictví. Hodnota M-score se totiž v každém sledovaném období nachází pod hranicí -2,22 (viz graf č. 8).

Graf 8: Komparace výsledků M-score Beneish modelu dle IFRS a ČÚP

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Z celkového výsledku M-score je zřejmé, že v období 2014/2015 došlo k účetním případům nebo transakcím, které jsou odlišně řešeny v IFRS a ČÚP. Do té doby se ukazatele, resp. celý model M-score, vyvíjely téměř identicky. V posledním období je ale patrný výrazný rozdíl mezi výkazy, kdy lepšího výsledku bylo dosaženo paradoxně analýzou výkazů IFRS. Paradoxně proto, že většina hlavních ukazatelů vychází příznivěji podle metodiky ČÚP, kdy výsledky IFRS jsou víceméně pesimističtější variantou. Připomínám, že čím nižší hodnota M-score, tím existuje menší pravděpodobnost účetní manipulace. Důležité tedy je, že se všechny hodnoty dostaly pod rozhodující hranici -2,22. Účetní výkazy IFRS a ČÚP by tedy měly celkově věrně a poctivě zobrazovat skutečnost.

Velkou roli nakonec hraje také skladba celého M-score modelu, kdy osm jednotlivých ukazatelů je násobeno stanovenou konstantou. Při pohledu na model lze identifikovat ukazatele, které budou hrát v konečném hodnocení velkou roli. Jde zejména o ukazatel TATA s váhou 4,679, DSRI s váhou 0,92 nebo SGI s váhou 0,892. Položky výkazů vstupující do těchto indexů výrazně ovlivňují finální hodnotu M-score modelu.

Jak bylo uvedeno výše, jedinými indikátory podvodu byly vyhodnoceny ukazatele DSRI, AQI a LVGI, na něž by se měl uživatel zaměřit. Pokud vezmeme v potaz návrhy Bella (2009), dal by se zahrnout mezi rizikové ukazatele dále ukazatel DEPI.

- Bell (2009) tvrdí, že dochází k manipulaci s výnosy pomocí záměrného prodloužení doby použitelnosti aktiv a navyšování příjmů, pokud hodnota DEPI přesáhne nebo se rovná 1,077. To se stalo v období 2014/2015 u IFRS i ČÚP výkazů.

Zmíněné oblasti byly vyhodnoceny jako rizikové (s velkými odchylkami) a neměly by uniknout pozornosti uživatelů, přestože celkové vyhodnocení M-score v pěti letém období nepředpokládá účetní manipulace. Závisí na každém uživateli, do jaké míry bude věřit detekčnímu modelu, a zda má příležitost získat detailnější informace k provádění dalších analýz, které mají vliv na jeho rozhodování.

4.2 CFEBT model

CFEBT model byl vybrán kvůli jeho zaměření na české účetní jednotky, pro jejichž testování byl vytvořen. Jak již bylo uvedeno, jeho smyslem je posoudit finanční výkonnost a její vývoj pomocí cash flow (peněžních toků) a výsledku hospodaření před zdaněním (EBT), mezi nimiž by měl působit vzájemný vztah.

Po dosazení do vzorce v kapitole 3.3 byl získán výsledek CFEBT modelu (viz ukázka výpočtu a tabulka č. 9 níže). Výsledná hodnota 42,13 % převyšuje stanovenou orientační hodnotu materiality 5 až 10 %, a tedy existuje možnost, že došlo k manipulaci s účetními výkazy – účetnictví by nezobrazovalo věrně a poctivě skutečnost.

$$\text{CFEBT} = \left| \frac{1\,197\,702 - 2\,069\,472}{2\,069\,472} \right| * 100 = 42,13 \%$$

Tabulka 7: Výsledky modelu CFEBT ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč)

Období	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Celkem
EBT		280 656	336 339	508 806	536 605	407 066	2 069 472
Cash	556 312	893 548	852 034	1 173 191	1 585 775	1 754 014	-
ΔCash		337 236	-41 514	321 157	412 584	168 239	1 197 702
CFEBT							42,13 %

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Výsledek CFEBT modelu vyšel totožný pro účetní výkazy dle IFRS i pro výkazy sestavené na základě ČÚP.

Vzájemný vztah mezi výsledkem hospodaření (EBT) a změnou cash flow (ΔCash) je znázorněn v grafu č. 9. Během sledovaného období by měl být vývoj těchto veličin provázán stejným trendem s co nejmenšími odchylkami. Pokud jsou přítomny velké odchylky, může to znamenat účetní manipulaci.

CFEBT model aplikovaný na sledovanou účetní jednotku zaznamenal významnou odchylku v roce 2012, kdy byla změna cash flow dokonce záporná ačkoli zisk vzrostl. V následujících letech 2013 až 2015 přetrvávalo méně výrazné odchýlení. Takové výkyvy mohou mít několik příčin. Zejména jde o chybné účtování časového rozlišení, cash flow, odpisů, rezerv, opravných položek, změny na majetku (uznávání, zařazování, nedokončený dlouhodobý majetek apod.), uznávání výnosů a nákladů nebo změnu stavu zásob a pohledávek. U těchto položek lze zaznamenat pohyby během sledovaných období, které mohou být zdrojem manipulace nebo indikátorem podvodu.

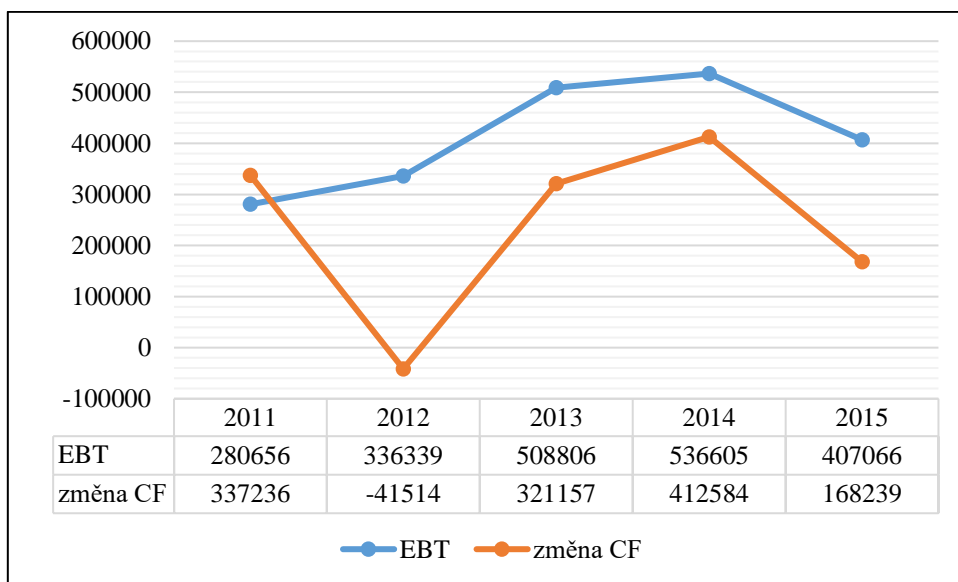
Je potřeba uvést, že tento výsledek nutně neznamená provádění manipulací účetní jednotkou. K tomu je potřeba hlubší vhled do účetnictví, přičemž společnost by měla vysvětlit, které veličiny ovlivnily vývoj a výši výsledku hospodaření. Zde by se měl mít uživatel na pozoru a nepodceňovat výsledek tohoto modelu, který přináší negativní hodnocení (na rozdíl od dalších dvou vypočítaných).

Drábková (2016) ve své práci přišla s modifikovaným CFEBT modelem, který počítá s úpravou EBT zahrnovaného do výpočtu. Pro takové úpravy jsou však účetní výkazy ne-

dostačující (především výkazy IFRS), poskytující pouze některé informace nutné k výpočtu upraveného EBT. Nedostatek informací ve výkazech představuje zásadní omezení.

Uživatelé finančních výkazů musí provést detailnější analýzy, pokud se chtějí opřít o jejich vypovídací schopnost a věrohodnost. Naráží však na problém přístupu k informacím. Pro auditory nebo úřady není překážkou nahlédnout do účetnictví subjektu. Naopak jiní externí uživatelé jako zákazníci nebo věřitelé, takovou možnost nemají, čímž může být ovlivněno jejich další rozhodování.

Graf 9: Vývoj EBT a změny cash flow ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

4.3 Jonesova nediskreční akruálnost

Dalším aplikovaným detekčním modelem je Jonesova nediskreční akruálnost. Výsledky modelu nepotvrdily výskyt možné manipulace během sledovaných období. Z analýzy vyplývá, že vývoj nediskrečních akruálních nákladů je stabilní s klesajícím trendem, avšak bez výrazných odchylek mezi obdobími. Největší znatelný rozdíl se udál mezi obdobími 2012/2013 a 2013/2014, ovšem rozdíl činí pouze nevýznamných 8 %. Tato fluktuace byla způsobena poklesem hodnoty dlouhodobého hmotného majetku o 160,88 mil. Kč.

Jak je dále z výsledků v tabulkách č. 8 a 9 patrné, byly zjištěny jen minimální rozdíly při porovnání účetních výkazů dle IFRS a ČÚP. Důvodem je zejména totožná výše celkových aktiv v obou variantách výkazů.

Tabulka 8: Výsledky modelu Jonesovy nediskreční akruálnosti (IFRS) v %

Období	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
JNA (IFRS)	56	57	49	46
Zhodnocení	nízké riziko	nízké riziko	nízké riziko	nízké riziko

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

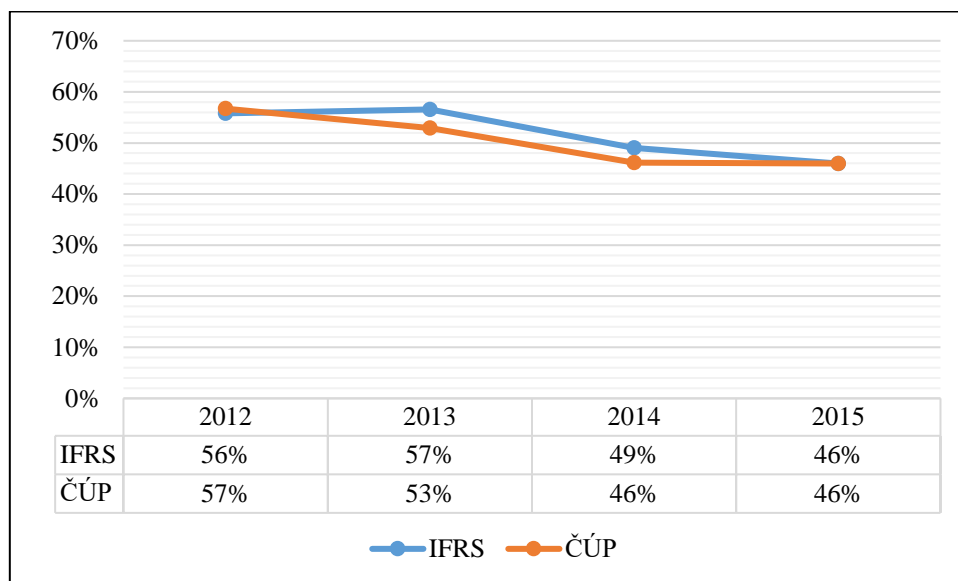
Tabulka 9: Výsledky modelu Jonesovy nediskreční akruálnosti (ČÚP) v %

Období	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015
JNA (ČÚP)	57	53	46	46
Zhodnocení	nízké riziko	nízké riziko	nízké riziko	nízké riziko

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Ani tento model tedy neprokázal nic, co by napovídalo možné účetní manipulaci. Grafický přehled výsledných hodnot je uveden níže (viz graf č. 10). Z grafu lze odvodit stejný trend u IFRS i ČÚP, stejně tak téměř shodné hodnoty. Vliv odlišné účetní metodiky na tento model lze považovat za nevýznamný.

Graf 10: Vývoj hodnot Jonesovy nediskreční aktuálnosti (IFRS a ČÚP)

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

4.5 Altmanova analýza (Z-score)

Výsledky tří detekčních modelů byly podpořeny Altmanovým modelem finančního zdraví a Indexem bonity. Altmanův bankrotní model potvrdil zdravou finanční kondici účetní jednotky jak pro IFRS, tak ČÚP (viz tabulka č. 10 níže). Model nemá za cíl stanovit, a ani k tomu není určen, zda existuje riziko možné manipulace.

Tabulka 10: Porovnání výsledků Altmanova modelu Z-score (IFRS a ČÚP)

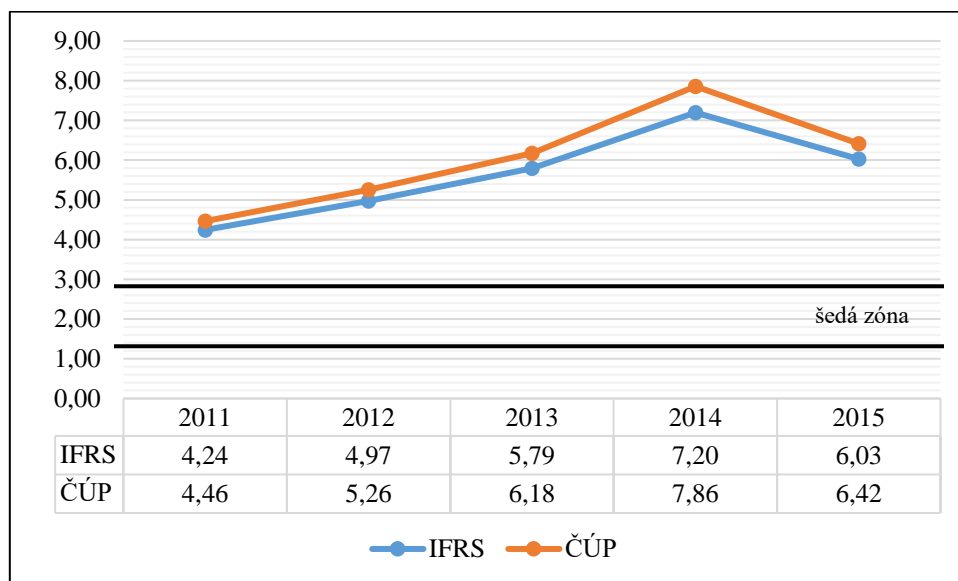
Rok	Z-score				Hodnocení finanční situace		
	IFRS	ČÚP	Rozdíl	%	IFRS	ČÚP	Změna
2011	4,24	4,46	-0,22	-4,94	uspokojivé	uspokojivé	-
2012	4,97	5,26	-0,28	-5,38	uspokojivé	uspokojivé	-
2013	5,79	6,18	-0,38	-6,17	uspokojivé	uspokojivé	-
2014	7,20	7,86	-0,66	-8,41	uspokojivé	uspokojivé	-
2015	6,03	6,42	-0,39	-6,04	uspokojivé	uspokojivé	-

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Jak z tabulky č. 10 vyplývá, hodnota Z-score nad 2,9 znamená uspokojivou finanční situaci neboli účetní jednotka není ohrožena finanční tísni ani bankrotem. Navíc hodnoty Z-score vykazují rostoucí trend, přestože v roce 2015 došlo k jejich snížení oproti roku 2014. Altmanův model správně zhodnotil finanční situaci, jelikož sledovaná účetní jednotka je dlouhodobě v růstu a dosahuje vynikajících výsledků v podobě vysokých zisků a nízké zadluženosti. Stejně tak Index bonity (viz kapitola 4.6) potvrdil vynikající finanční situaci a vysokou bonitu.

Lze si dále všimnout, že z Altmanova modelu vychází hodnoty v každém období dle IFRS nižší než podle ČÚP. To značí, že zpracování účetních výkazů podle metodiky IFRS je méně příznivé, resp. přísnější než v porovnání s výkazy na základě ČÚP. Rozdíl je patrný zejména u výše čistého pracovního kapitálu a zadržených výdělků (ukazatele x_1 a x_2), kde se projevuje metodická odlišnost v uznávání nebo oceňování. Podle mého názoru metodika IFRS více dbá na princip opatrnosti, kdy ve výkazech uvádí nižší čistý pracovní kapitál a významně nižší zadržené výdělky, než je tomu ve výkazech zpracovaných podle ČÚP.

Graf 11: Grafické znázornění výsledků Altmanova modelu

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Procentní rozdíly mezi IFRS a ČÚP nejsou u tohoto modelu významné, neboť se pohybují mezi pěti až osmi procenty v neprospěch IFRS. Avšak absolutní rozdíly mohou

hrát určitou roli v případě, kdy účetní jednotka bude v situaci na pomezí uspokojivé finanční situace a tzv. šedé zóny, kdy už se uživatel musí mít na pozoru s ohledem na budoucí vývoj. Například v roce 2014 činil absolutní rozdíl až 0,66 a v okolních letech téměř 0,4. Pokud by právě došlo k tomu, že se budou výsledky Z-score pohybovat okolo hraniční hodnoty 2,9, tak při takových rozdílech může nastat, že pro IFRS výkazy Z-score zařadí účetní jednotku již do šedé zóny neurčitosti, zatímco pro ČÚP výkazy bude stále platit uspokojivá (neohrožená) finanční situace.

Pak už je na uvážení uživatele, které účetní metodice bude věřit více. Vystávají ale otázky: Je metodika IFRS přísnější a máme se přiklonit k ní, nebo je příliš přísná a věrohodnější situaci uvádí ČÚP? Z mého pohledu by se měl uživatel účetních výkazů stejně jako auditoři přiklonit ze zásady opatrnosti ke skeptičtější variantě – tedy IFRS. Rozhodnutí tedy závisí zcela na uživateli. Problém může nastat v případě, kdy jsou porovnávány účetní jednotky, přičemž některé zveřejňují výkazy pouze dle IFRS a některé dle ČÚP. Ovšem to se dnes týká jen menšího počtu případů, protože při porovnání velkých účetních jednotek většina ze zákona nebo dobrovolně zveřejňuje účetní výkazy sestavené na základě standardů IFRS.

4.6 Index bonity

Druhým modelem podporujícím detekční modely je Index bonity. Záměrem bylo vybrat kromě bankrotního Altmanova modelu i bonitní model pro případ, kdy účetní jednotka dosahuje pouze příznivých výsledků. Tabulka č. 11 níže ukazuje výsledné hodnoty Indexu bonity za sledované období a stejně jako v případě Altmanova modelu došlo na porovnání výsledků obou variant účetních výkazů.

Tabulka 11: Porovnání výsledků Indexu bonity (IFRS a ČÚP)

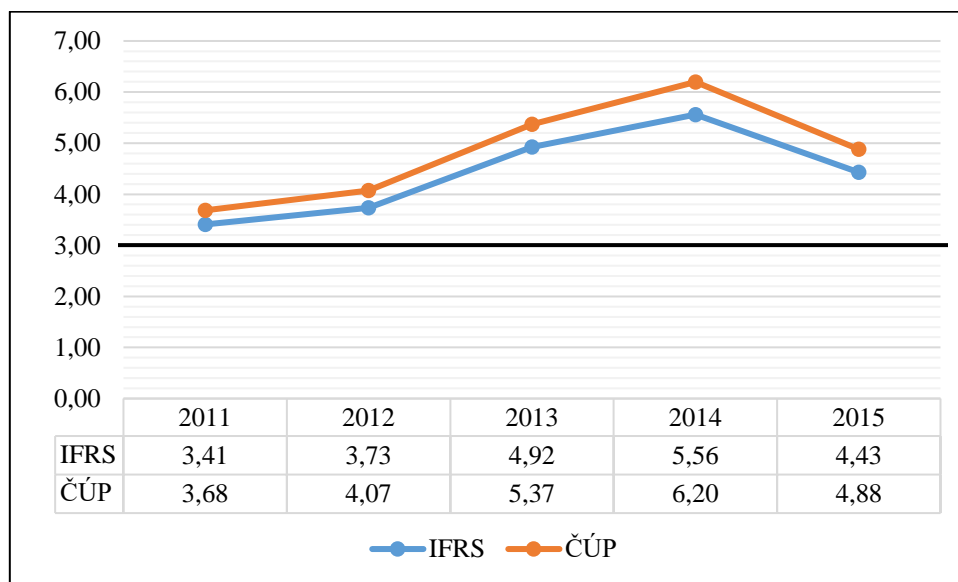
Rok	Index bonity				Hodnocení bonity		
	IFRS	ČÚP	Rozdíl	%	IFRS	ČÚP	Změna
2011	3,41	3,68	-0,28	-7,50	výborná	výborná	-
2012	3,73	4,07	-0,34	-8,39	výborná	výborná	-
2013	4,92	5,37	-0,45	-8,32	výborná	výborná	-
2014	5,56	6,20	-0,64	-10,30	výborná	výborná	-
2015	4,43	4,88	-0,45	-9,19	výborná	výborná	-

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Index bonity o hodnotě 3 a více znamená výbornou finanční situaci účetní jednotky. Sledovaná jednotka je zcela bonitní, tedy nehrozí jí problém se splácením závazků a neočekává se, že by jí hrozila náhlá finanční tíseň. Je zde patrný podobný vývoj jako u Altmanova modelu, kdy nejlépe dopadl testovaný rok 2014, načež došlo ke zhoršení v roce 2015. Index bonity potvrdil výsledek Altmanova modelu, který zařadil účetní jednotku mezi finančně zdravé, nejlepší možnou klasifikací, která výrazně převyšuje hranici skvělé finanční situace.

Při porovnání dvou odlišných účetních metodik se i zde setkáváme s méně příznivými výsledky u IFRS oproti ČÚP. Procentní rozdíly vyšly od sedmi a půl do více než deseti procent. Absolutně byl největší rozdíl v roce 2014 (index byl vyšší u ČÚP výkazů o 0,64). Příčinou bylo zejména nižší cash flow a vyšší cizí zdroje vykazované ve výkazech IFRS v porovnání s výkazy ČÚP. I v tomto případě lze připsat rozdíl většímu důrazu na princip opatrnosti, který by měl být pro uživatele účetních výkazů zásadní, jelikož sleduje, zda aktiva nejsou nadhodnocena a pasiva podhodnocena. Vliv může být rovněž způsoben odlišnými způsoby uznávání, oceňování, případně jinými rozdílnostmi mezi IFRS a ČÚP.

Graf 12: Grafické znázornění Indexu bonity

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Jaká je skutečnost, a která účetní legislativa nejspolehlivěji zobrazuje věrný a poctivý obraz účetnictví se lze jen dohadovat. Pro detailní rozbor by bylo nutné nahlédnout přímo do nitra účetních knih, k čemuž však externí uživatelé nemají přístup.

V případě této sledované účetní jednotky je vhodnější využít bonitní model z důvodu její velmi dobré finanční výkonnosti. Mělo by být nezbytné využít pro analýzu určité účetní jednotky alespoň dva modely, nejlépe bankrotní a bonitní, z důvodu větší spolehlivosti a porovnatelnosti, pokud se má uživatel na výsledky co nejvíce spolehnout.

4.7 Vyhodnocení analýzy rizika a vypovídací schopnosti výkazů

Z výsledků provedených analýz kreativního účetnictví pomocí tří různých detekčních modelů můžeme předpokládat, že účetní jednotka pravděpodobně nemanipulovala s účetnictvím. Tento fakt se zdá být dostatečným hodnocením, kterým můžeme vyvodit, že účetní výkazy, respektive celé účetnictví sledovaného subjektu, naplňuje předpoklad věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Velmi dobré výsledky Beneish modelu a Jonesovy nediskreční akruálnosti pohybující se často daleko od hranice přípustného ukázaly, že riziko manipulace s účetnictvím je nepravděpodobné. Pouze CFEBT model nevyloučil možné manipulace, nicméně tato analýza mohla být ovlivněna vysokou rentabilitou a ab-

sencí korigovaného EBT, která by měla při hodnocení rizika manipulace účetních výkazů následovat. Mimo to výsledek hospodaření sám o sobě není tím nejpřesnějším měřítkem výkonnosti účetní jednotky (sám může být ovlivněn manipulacemi).

Na základě všech výsledků by se dalo konstatovat, že vysokých zisků a celkově skvělé finanční výkonnosti dosáhla účetní jednotka poctivě v rámci svých podnikatelských aktivit, a ne kreativními zásahy. Tato úvaha však není úplně správná, protože jak bylo z analýz zjištěno, samotné účetní výkazy a detekční modely s sebou přináší i určitá omezení vypovídací schopnosti, které by měli uživatelé brát v úvahu.

Obecně lze říci, že věrný a poctivý obraz účetnictví není stejný pro dva odlišné účetní systémy, kterými jsou IFRS a ČÚP. Jak také dokládají výsledky detekčních, bankrotních a bonitních modelů, obraz účetnictví o finanční struktuře a výkonnosti účetní jednotky může být více či méně rozdílný. Metodika účetního systému IFRS předkládá uživateli čísla a informace, které ve výsledku přináší horší výsledky různých ukazatelů než ty, které lze získat z účetnictví dle ČÚP, ačkoli je v obou případech postupováno metodicky správně a podle zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Rozdílnost obou systémů je patrná ve vykazování aktiv i závazků, tedy v oblastech, které jsou specifické odlišným pojetím uznávání, oceňování nebo zveřejňování. Bylo zjištěno, že účetní výkazy systému IFRS lépe naplňují předpoklad zásady opatrnosti, čímž snižují riziko uživatele rozhodujícím se o případné obchodní spolupráci, investici, akvizici a podobně, ačkoli horší výsledky analýz a jejich porovnání s výkazy dle ČÚP mohou mít na rozhodování uživatele negativní vliv.

Uživatelé čelí riziku chybných ekonomických rozhodnutí založených na údajích z publikovaných finančních výkazů. To proto, že výkazy neposkytují dostatek informací pro uživatele, pro které současná podoba není uspokojující. Přesnost informací nejvíce závisí na subjektivním přístupu účetních v účetní jednotce a auditorech, kteří dohlíží nad správností, tedy věrným a poctivým zobrazením. Uživatel účetních výkazů je konfrontován s informacemi, které mu připraví účetní jednotka, a které jsou následně vystaveny kontrole auditora, takže se vždy musí spolehnout na práci někoho jiného.

Pro výpočet analytických modelů v předchozích podkapitolách jsou informace obsažené ve výkazech dostačující. Uživatel je schopný posoudit možný výskyt účetních manipulací

a dokáže na základě dalších modelů posoudit, zda účetní jednotce hrozí finanční tíseň nebo jaká je její bonita. Tyto modely nemusí být zcela přesné, a ne vždy jsou pro uživatele dostatečné obzvláště v případě sporných nebo nejasných hodnocení. Aby se mohl uživatel správně rozhodnout a snížil ekonomické riziko, kterému je vystaven, musel by mít přístup k více podrobnějším informacím.

Z proběhlého testování v rámci Beneish modelu bylo vypočteno osm různých ukazatelů. Tři z nich by vyžadovaly detailnější rozbor, jelikož vykazovaly podezřelé výsledné hodnoty během sledovaného období. Stejně tak CFEBT model i Jonesova analýza „volají“ po doplňujících informacích, které by zaručovaly co nejdůvěhodnější posouzení skutečného stavu. K získání takových informací je zapotřebí součinnost s účetní jednotkou a její ochota poskytnout požadovaná data.

Veškeré podezřelé výsledky by bylo nezbytné vysvětlit získáním vyjádření účetní jednotky nebo přímým nahlédnutím do jejího účetnictví. Externí uživatel ale takový přístup zpravidla nemá (kromě auditorů, bank nebo vybraných institucí státu) a je negativně ovlivněn informační asymetrií. Již při porovnání účetních výkazů rozvahy a výkazu zisku a ztráty je znatelný rozdíl mezi IFRS a ČÚP v předkládané struktuře výkazů. ČÚP výkazy vyžadují podstatně členitější a detailnější strukturu, která poskytuje až o polovinu více informací (viz přílohy). Některé doplňující informace lze ale především získat z komentáře (resp. přílohy) k účetním výkazům nebo z výroční zprávy. V tomto případě naopak komentář podle IFRS přináší mnohem více informací i co se týče účetních politik, postupů a vnitřních kontrol. Nicméně ani obsah komentáře k výkazům nemusí být dostatečný pro eliminaci rizika, které vypovídací schopnost výkazů představuje.

5 Závěr

Diplomová práce se věnovala kreativnímu účetnictví a možnostem jeho detekce uživatelem, které slouží k posouzení vypovídací schopnosti účetních výkazů dle IFRS a ČÚP pomocí zachycení možných manipulací. Kreativní účetnictví a jeho dopady na věrohodnost finančních výkazů je stále častější hrozba, která vystavuje riziku celou řadu externích zainteresovaných stran, které jsou v různé pozici vůči účetním jednotkám, které ke kreativním metodám přistoupily.

Domnívám se, že standardní detekční modely nejsou schopny poskytnout dostatečné množství informací k jednoznačné eliminaci rizika, že účetní výkazy byly zmanipulovány k vytvoření příznivějšího obrazu finanční situace. Po analýze účetních výkazů detekčními, bankrotními nebo bonitními modely nelze tvrdit, že je možné se plně spolehnout na jejich správnost. Jakékoliv analýzy, ať se jedná o detekci kreativního účetnictví nebo finanční výkonnost, poskytují pouze základní orientační přehled o situaci, ve které se daná jednotka nachází. Analytické modely také ne vždy zvládnou skutečnou situaci správně vyhodnotit. Jiný druh omezení představují účetní výkazy samotné, které nejsou obvykle dostatečně vypovídající, aby se s informacemi v nich obsaženými dokázal každý spokojit.

Věrný a poctivý obraz účetnictví byl potvrzen v každém období nemodifikovaným výrokem auditora. Stále ale platí, že každý auditor posuzuje účetnictví na základě svých profesních zkušeností a podle subjektivních pocitů, jež se mohou v závislosti na osobě auditora i účetní jednotce v mnohém lišit. Detekční modely by však mohly být vítaným benefitem právě pro auditory, kteří mohou na získané výsledky navázat další investigativní práci během detailního testování. Tyto modely mohou ideálně najít využití při vyhodnocení auditorského rizika a následném stanovení hladiny významnosti, čímž lze předejít provádění neodpovídajících auditorských procedur nebo vydání chybného výroku o účetní závěrce.

Odhalování kreativního účetnictví stále bývá velmi obtížné a často je i dílem náhody a nepředvídaných událostí, že k jeho prozrazení nakonec dojde. Uživatelé účetních výkazů si musí být vědomi, že praktikování kreativního účetnictví bude probíhat i nadále. Výzvou akorát bude zvládnout toto riziko rozpoznat a dokázat mu předejít.

Summary

The topic of this diploma thesis is „**Creative Accounting Techniques – Aspects of the Presentation of Financial Statements Prepared in Accordance with International Financial Reporting Standards**”. The aim of this thesis is to assess whether the selected entity has shown indicators of possible creative accounting in the context of publicly available financial statements compiled according to IFRS in comparison with Czech Accounting Standards and the subsequent assessment of acquired differences of both accounting approaches.

For such assessment, selected detection models are used – the Beneish model, the CFEBT model, and Jones Nondiscretionary Accruals. Moreover, there were calculated other two models – Altman’s Z-score and the Bonity Index. The diploma thesis is focused on the explanatory power of financial statements for stakeholders (or other external users) which has significant influence on their economic decision making. This work analyses issued and audited financial statements from the user’s perspective who does not have any access to more detailed supporting documentation.

The diploma thesis is divided into three main parts. The first part is the theoretical overview of creative accounting. This part describes definitions, history, causes, effects, and techniques of creative accounting, as well as there are mentioned detection models which may help to identify manipulated financial statements. There are also presented bankruptcy and solvency models used for a financial analysis of the selected entity. The second part, methodological, contains the procedures and calculations of selected models used for the further analysis of creative accounting. The third part is devoted to evaluate the results of creative accounting analyses. In conclusion, there is commented the possible occurrence of creative accounting in the entity’s financial statements and the explanatory power of both accounting systems.

Key words: creative accounting, fair and true view, detection models, financial statements manipulation, IFRS, Czech Accounting Standards.

JEL Classification: M41

Seznam použité literatury

Amat, O., Blake, J., & Dowds, J. (1998). *The ethics of creative accounting*. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/6475312.pdf>

Bartov, E., Gul, F. A., & Tsui, J. S. (2000). *Discretionary-accruals models and audit qualifications*. *Journal of accounting and economics*, 30(3), s. 421-452. doi:10.2139/ssrn.214996.

Beneish, M. D. (1999). *The Detection of Earnings Manipulation*. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36. doi:10.2469/faj.v55.n5.2296.

Bhasin, M. L. (2016). *Survey of Creative Accounting Practices: An Empirical Study*. *Wulfenia Journal Klagenfurt*, 23(1), s. 143-162.

Bell, A. C. (2009). *Data analysis for corporate fraud risk: Ratio red flags for fraud*. Charlotte, NC.

Brož, V. (2013, October 7). *Zákon Sarbanes-Oxley – regulatorní nástroj corporate governance s celosvětovým dosahem (1. část)* [vid. 2017-08-01]. Dostupné z: [http://www.governance.cz/cs/corporate-governance/pravni-aspekty-a-regulace/zakon-sarbanes-oxley---regulatorni-nastroj-corporate-governance-s-celosvetovym-dosahem--\(1.-cast\)_s564x8824.html](http://www.governance.cz/cs/corporate-governance/pravni-aspekty-a-regulace/zakon-sarbanes-oxley---regulatorni-nastroj-corporate-governance-s-celosvetovym-dosahem--(1.-cast)_s564x8824.html)

Drábková, Z. (2011). *Kreativní účetnictví a účetní podvody jako porušování věrného a pravdivého obrazu účetnictví*. (Doktorská práce). Jihočeská univerzita, České Budějovice, CZ. Dostupné z: https://theses.cz/id/4pa3u2/Drbkov_disertan_prce.pdf

Drábková, Z. (2013). *Possibilities to reduce audit risk using the CFEBT model to identify creative accounting and fraud in term of Czech accounting standards*. Příspěvek byl prezentován na konferenci The International Scientific Conference INPROFORUM 2013 (s. 59-63). Dostupné z: omp.ef.jcu.cz/index.php/EF/catalog/view/19/18/43-1#page=59

Drábková, Z. (2016). *Models of detection of manipulated financial statements as part of the internal control system of the entity*. *ACRN Oxford Journal of Finance and Risk Perspectives*, 5(1), s. 230-238. Dostupné z: <http://www.acrn-journals.eu/resources/jofrp05011.pdf>

- Dvořáková, D. (2014). *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS* (4th ed.). Brno: BizBooks.
- Griffiths, I. (1986). *Creative Accounting. How to Make Your Profits What You Want Them to Be*, Sidgwick & Jackson.
- Grünwald, R., & Holečková, J. (2009). *Finanční analýza a plánování podniku*. Praha, CZ: Ekopress.
- Hamid, F. Z. A., Shafie, R., Othman, Z., Hussin, W. N. W., & Fadzil, F. H. (2013). *Cooking the Books: The Case of Malaysian Listed Companies*. *International Journal of Business and Social Science*, 4(13).
- Healy, P. M., & Palepu, K. G. (2003). *The fall of Enron*. *The Journal of Economic Perspectives*, 17(2), 3-26.
- IASB. (2010). *The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010*. London, United Kingdom: IFRS Foundation Publications Department.
- International Accounting Standards Board. IAS 1 – Presentation of Financial Statements. London, U.K: IASC Foundation Publications Dept.
- International Federation of Accountants, & International Ethics Standards Board for Accountants. (2010). *Code of Ethics for Professional Accountants*. International Federation of Accountants.
- Jameson, M. (1988). *A Practical Guide to Creative Accounting*. London: Kogan Page.
- Karpoff, J. M., Lee, D. S., & Martin, G. (2005). *The Cost to Firms of Cooking the Books*. SSRN Electronic Journal. doi:10.2139/ssrn.652121
- Kovanicová, D. (2003). *Finanční účetnictví: Světový koncept* (4th ed.). Praha: Polygon.
- Kranacher, M. J., Riley, R., & Wells, J. T. (2010). *Forensic accounting and fraud examination*. John Wiley & Sons.
- Krupová, L. (2001). *Kreativní účetnictví: Zneužívání účetnictví – možnosti a meze*. Praha: Komora auditorů České republiky.

- Leung, P., & Cooper, B. J. (1995). *Ethical dilemmas in accountancy practice*. Australian Accountant, 65, s. 28-28.
- Mantone, P. S. (2013). *Using Analytics to Detect Possible Fraud: Tools and Techniques*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Mulford, C. W., & Comiskey, E. E. (2011). *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. Hoboken: John Wiley & Sons.
- Naser, K. H. (1993). *Creative financial accounting: Its nature and use*. New York: Prentice Hall.
- Omurgonulsen, M., & Omurgonulsen, U. (2009). *Critical thinking about creative accounting in the face of a recent scandal in the Turkish banking sector*. Critical Perspectives on Accounting, 20(5), s. 651-673. doi:10.1016/j.cpa.2007.12.006.
- Procházka, D. (2011). *Readiness for the voluntary adoption of the IFRS by non-listed companies: a Czech perspective*. Recent Res Appl Econ WSEAS, 3, s. 81-86.
- SEC.gov. (2002, June 26). *Complaint: SEC v. Worldcom, Inc* [vid. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://www.sec.gov/litigation/complaints/compl17588.htm>
- Sedláček, J. (2011). *Finanční analýza podniku*. Brno, CZ: Computer Press.
- Shawver, T., & Clements, L. H. (2008). *Whistleblowing: Factors that contribute to management accountants reporting questionable dilemmas*. Management Accounting Quarterly, 9(2), s. 26-38.
- Smith, T. (1996). *Accounting for growth: Stripping the camouflage from company accounts*. London: Random House.
- Wayman, R. (2017, March 22). *Top 8 Ways Companies Cook The Books* [vid. 2017-07-09]. Dostupné z: <http://www.investopedia.com/articles/analyst/071502.asp#ixzz4WXAp7q-2V>
- Welc, J. (2011). *Are Polish Public Companies Cooking The Books? The Evidence From Annual Earnings Thresholds*. International Business & Economics Research Journal (IBER), 10(3), 83. doi:10.19030/iber.v10i3.4104.

Zákon č. 93/2009 Sb., o auditorech

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Nejčastěji uváděné porušení účetní etiky	11
Tabulka 2: Stimuly a možná řešení hlavních příčin kreativního účetnictví	17
Tabulka 3: Intervaly pro interpretaci výsledů Altmanova modelu Z-score.....	34
Tabulka 4: Hodnotící stupnice rovnice B_i Indexu bonity	35
Tabulka 5: Výsledky jednotlivých ukazatelů M-score modelu (IFRS)	43
Tabulka 6: Výsledky jednotlivých ukazatelů M-score modelu (ČÚP).....	44
Tabulka 7: Výsledky modelu CFEBT ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč).....	52
Tabulka 8: Výsledky modelu Jonesovy nediskreční aktuálnosti (IFRS) v %	54
Tabulka 9: Výsledky modelu Jonesovy nediskreční aktuálnosti (ČÚP) v %	54
Tabulka 10: Porovnání výsledků Altmanova modelu Z-score (IFRS a ČÚP).....	55
Tabulka 11: Porovnání výsledků Indexu bonity (IFRS a ČÚP)	58
Graf 1: Vývoj ceny akcií společnosti Enron Corporation v letech 1997 až 2002	19
Graf 2: Vývoj cen akcií společnosti WorldCom v letech 1997 až 2002.....	21
Graf 3: Grafické znázornění ukazatele DSRI v M-score modelu (IFRS a ČÚP)	45
Graf 4: Grafické znázornění ukazatele AQI v M-score modelu (IFRS a ČÚP)	46
Graf 5: Vývoj dlouhodobých, oběžných a celkových aktiv ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč)	47
Graf 6: Vývoj celkových aktiv, závazků a vlastního kapitálu ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč).....	48
Graf 7: Grafické znázornění ukazatele LVGI v M-score modelu (IFRS a ČÚP).....	49
Graf 8: Komparace výsledků M-score Beneish modelu dle IFRS a ČÚP	50
Graf 9: Vývoj EBT a změny cash flow ve sledovaném období dle IFRS (v tis. Kč)	53
Graf 10: Vývoj hodnot Jonesovy nediskreční aktuálnosti (IFRS a ČÚP)	55
Graf 11: Grafické znázornění výsledků Altmanova modelu	56
Graf 12: Grafické znázornění Indexu bonity	59

Seznam příloh

Příloha 1: Individuální účetní výkazy sledované účetní jednotky dle IFRS

Příloha 2: Individuální účetní výkazy sledované účetní jednotky dle ČÚP

Příloha 1: Individuální účetní výkazy sledované účetní jednotky dle IFRS (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Výkaz finanční situace					
Dlouhodobý hmotný majetek v užívání	2 633 922	2 613 749	2 446 554	2 246 375	2 130 948
Nedokončený DHM	178 836	211 992	187 579	226 882	342 163
Dlouhodobý hmotný majetek celkem	2 812 758	2 825 741	2 634 133	2 473 257	2 473 111
Dlouhodobý nehmotný majetek v užívání	278 539	370 106	504 790	577 623	667 789
Nedokončený DNM	274 248	292 253	274 289	316 399	264 956
Dlouhodobý nehmotný majetek celkem	552 787	662 359	779 079	894 022	932 745
Investice do dceřiných podniků	5 160	290 545	300 043	304 076	280 784
Dlouhodobá aktiva celkem	3 370 705	3 778 645	3 713 255	3 671 355	3 686 640
Zásoby	11 201	12 556	12 916	13 102	14 146
Pohledávky z obchodního styku a jiné	616 240	584 402	631 427	530 941	628 276
Peníze a hotovost na bankovních účtech	893 548	852 034	1 173 191	1 585 775	1 754 014
Oběžná aktiva celkem	1 520 989	1 448 992	1 817 534	2 129 818	2 396 436
Časové rozlišení	56 126	23 542	17 879	22 096	-
Aktiva celkem	4 947 820	5 251 179	5 548 668	5 823 269	6 083 076
Základní kapitál	1 087 503	1 087 503	1 087 503	1 087 503	1 087 503
Zákonný rezervní fond	222 392	242 799	263 093	283 311	303 796
Ostatní fondy	2 679 428	3 117 823	3 281 922	3 609 489	3 663 325
Nerozdělený zisk	100 000	0	0	0	175 000
Výsledek hospodaření	199 643	236 874	406 412	430 537	325 313
Vlastní kapitál celkem	4 288 966	4 684 999	5 038 930	5 410 840	5 554 937
Rezervy	247 346	142 871	102 303	30 391	0
Odložená dan	90 430	127 024	127 081	120 947	118 229
Jiné závazky	0	0	0	0	0
Přijaté bankovní úvěry	0	0	0	0	0
Dlouhodobé závazky celkem	337 776	269 895	229 384	151 338	118 229
Krátkodobé závazky	320 902	296 179	280 240	261 051	409 910
Časové rozlišení	176	106	114	40	-
Vlastní kapitál a závazky celkem	4 947 820	5 251 179	5 548 668	5 823 269	6 083 076
Výkaz zisků a ztrát					
Výkony	3 212 001	3 160 591	3 305 142	3 391 374	3 595 078
Výkonová spotřeba materiálu a služeb	461 811	481 378	504 383	480 824	501 174
Osobní náklady	1 789 888	1 709 120	1 766 518	1 885 635	1 960 634
Odpisy a amortizace	521 932	517 539	537 441	535 657	484 940
Ostatní provozní výnosy	61 505	16 684	50 421	256 870	26 310
Ostatní provozní náklady	260 873	120 440	139 727	248 172	239 117
Provozní výsledek hospodaření	239 542	348 798	407 494	497 956	435 523
Finanční výnosy	99 542	73 060	148 110	75 515	27 964
Finanční náklady	58 428	85 519	46 798	36 866	56 421
Finanční výsledek hospodaření	41 114	-12 459	101 312	38 649	-28 457
Zisk před zdaněním	280 656	336 339	508 806	536 605	407 066
Daň z příjmů	81 013	99 465	102 394	106 068	81 753
Zisk za období	199 643	236 874	406 412	430 537	325 313
Úplný výsledek za období celkem	199 643	236 874	406 412	430 537	325 313
Ostatní doplňující informace					
Nákladové úroky	0	1	3	0	0
Provozní cash flow	762 984	662 646	783 036	730 638	779 966

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů

Příloha 2: Individuální účetní výkazy sledované účetní jednotky dle ČÚP (v tis. Kč)

	2011	2012	2013	2014	2015
Rozvaha					
Aktiva celkem	4 947 820	5 251 179	5 548 668	5 823 269	6 080 830
Dlouhodobý majetek	3 370 705	3 778 645	3 713 255	3 671 355	3 684 394
Dlouhodobý nehmotný majetek	552 787	662 359	779 079	894 022	932 745
Software	232 983	335 856	472 736	554 422	622 378
Jiný dlouhodobý nehmotný majetek	45 556	34 250	32 054	23 201	45 411
Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	274 248	292 253	274 289	244 314	194 691
Zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek	0	0	0	72 085	70 265
Dlouhodobý hmotný majetek	2 812 758	2 825 741	2 634 133	2 473 257	2 473 111
Pozemky	11 229	11 224	16 265	13 909	14 256
Stavby	1 757 236	1 682 913	1 608 226	1 589 351	1 530 893
Samostatné movité věci a soubory movitých věcí	864 734	918 893	821 346	642 400	585 084
Pěstitelské celky trvalých porostů	8	5	2	0	0
Jiný dlouhodobý hmotný majetek	715	714	715	715	715
Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	140 587	178 862	187 579	226 882	342 163
Zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	38 249	33 130	0	0	0
Dlouhodobý finanční majetek	5 160	290 545	300 043	304 076	278 538
Podíly v ovládaných a řízených osobách	0	285 704	294 858	296 234	278 292
Podíly v účetních jednotkách – podstatný vliv	5 160	4 841	5 185	7 676	0
Ostatní dlouhodobé cenné papíry a podíly	0	0	0	166	246
Oběžná aktiva	1 520 989	1 448 992	1 817 534	2 129 818	2 360 242
Zásoby	11 201	12 556	12 916	13 102	14 146
Materiál	11 029	12 452	12 812	13 006	14 050
Zboží	172	104	104	96	96
Krátkodobé pohledávky	616 240	584 402	631 427	530 941	592 082
Pohledávky z obchodních vztahů	527 452	491 938	497 567	500 423	527 207
Stát – daňové pohledávky	60 727	86 064	99 347	25 200	54 696
Ostatní poskytnuté zálohy	15 530	5 741	6 521	3 939	1 946
Dohadné účty aktivní	12 447	385	27 913	1 379	8 192
Jiné pohledávky	84	274	79	0	41
Krátkodobý finanční majetek	893 548	852 034	1 173 191	1 585 775	1 754 014
Peníze	2 969	2 113	1 052	1 197	1 247
Účty v bankách	890 579	849 921	1 172 139	1 584 578	1 752 767
Časové rozlišení	56 126	23 542	17 879	22 096	36 194
Náklady příštích období	56 126	23 542	17 879	22 096	36 194
Pasiva celkem	4 947 820	5 251 179	5 548 668	5 823 269	6 080 830
Vlastní kapitál	4 323 960	4 722 120	5 077 104	5 451 399	5 590 732
Základní kapitál	1 087 503	1 087 503	1 087 503	1 087 503	1 087 503
Základní kapitál	1 082 822	1 082 822	1 082 822	1 082 822	1 082 822
Změny základního kapitálu	4 681	4 681	4 681	4 681	4 681
Kapitálové fondy	33 828	253 823	261 922	265 489	245 909
Ostatní kapitálové fondy	33 540	248 473	248 473	248 475	248 475
Oceňovací rozdíly z přecenění majetku a závazků	288	5 350	13 449	17 014	-2 566
Rezervní fondy, nedělitelný fond a ost. fondy	2 902 986	3 143 920	3 321 267	3 667 870	3 756 687
Zákonný rezervní fond / Nedělitelný fond	222 392	242 799	263 093	283 311	303 796
Statutární a ostatní fondy	2 680 594	2 901 121	3 058 174	3 384 559	3 452 891
Výsledek hospodaření minulých let	100 000	0	0	0	175 000
Nerozdělený zisk minulých let	100 000	0	0	0	175 000

Výsledek hospodaření běžného účetního období	199 643	236 874	406 412	430 537	325 633
Cizí zdroje	623 684	528 953	471 450	371 830	490 066
Rezervy	247 346	142 871	102 303	30 391	0
Rezerva na daň z příjmu	81 996	62 871	102 303	30 391	0
Ostatní rezervy	165 350	80 000	0	0	0
Dlouhodobé závazky	90 430	127 024	127 081	120 947	118 229
Odložený daňový závazek	90 430	127 024	127 081	120 947	118 229
Krátkodobé závazky	285 908	259 058	242 066	220 492	371 837
Závazky z obchodních vztahů	49 472	42 224	38 100	32 230	113 818
Závazky k zaměstnancům	125 808	125 411	82 918	100 368	137 024
Závazky ze soc. zabezpečení a zdrav. poj.	29 725	23 496	26 020	29 603	41 354
Stát – daňové závazky a dotace	26 374	24 829	21 730	26 932	39 344
Krátkodobé přijaté zálohy	13 540	123	1 524	1 911	727
Dohadné účty pasivní	34 618	37 144	41 589	23 504	32 147
Jiné závazky	6 371	5 831	30 185	5 944	7 423
Časové rozlišení	176	106	114	40	32
Výnosy příštích období	176	106	114	40	32
Výkaz zisku a ztráty					
Výkony	3 212 001	3 160 591	3 305 142	3 391 374	3 595 078
Tržby za prodej vlastních výrobků a služeb	3 212 001	3 160 591	3 304 584	3 391 374	3 595 227
Aktivace	0	0	558	0	-149
Výkonová spotřeba	461 811	481 378	504 383	480 824	501 174
Spotřeba materiálu a energie	73 556	80 301	77 761	68 744	73 718
Služby	388 255	401 077	426 622	412 080	427 456
Přidaná hodnota	2 750 190	2 679 213	2 800 759	2 910 550	3 093 904
Osobní náklady	1 789 888	1 709 120	1 766 518	1 885 635	1 960 634
Mzdové náklady	1 361 833	1 328 985	1 359 712	1 460 068	1 520 102
Náklady na soc. zabezpečení a zdrav. poj.	366 438	319 041	352 928	363 838	378 603
Sociální náklady	61 617	61 094	53 878	61 729	61 929
Daně a poplatky	1 163	2 174	2 230	1 944	2 168
Odpisy DNM a DHM	521 392	517 539	537 441	535 657	484 940
Tržby z prodeje dlouhodobého majetku a materiálu	1 875	2 889	1 424	211 120	1 768
Tržby z prodeje dlouhodobého majetku	968	2 178	1 251	210 329	1 124
Tržby z prodeje materiálu	907	711	173	791	644
Zůstatková cena prodaného DM a materiálu	635	854	227	34 258	0
Zůstatková cena prodaného dlouhodobého majetku	635	854	227	34 258	0
Změna stavu rezerv, opr. pol.	80 557	-85 892	-83 087	3 001	-2 298
Ostatní provozní výnosy	59 630	13 795	48 997	45 750	24 542
Ostatní provozní náklady	178 518	203 304	220 357	208 969	239 247
Provozní výsledek hospodaření	239 542	348 798	407 494	497 956	435 523
Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	0	0	0	0	5 875
Prodané cenné papíry a podíly	0	0	0	0	6 271
Výnosy z přecenění cenných papírů a derivátů	20 423	0	0	0	0
Výnosové úroky	6 876	6 071	5 916	11 097	27 027
Nákladové úroky	0	1	3	0	0
Ostatní finanční výnosy	72 243	66 989	142 194	64 418	53 191
Ostatní finanční náklady	58 428	85 518	46 795	36 866	107 959
Finanční výsledek hospodaření	41 114	-12 459	101 312	38 649	-28 137
Daň z příjmů za běžnou činnost	81 013	99 465	102 394	106 068	81 753
Daň z příjmů za běžnou činnost – splatná	81 922	62 871	102 337	112 202	84 471
Daň z příjmů za běžnou činnost – odložená	-909	36 594	57	-6 134	-2 718

Výsledek hospodaření za běžnou činnost	199 643	236 874	406 412	430 537	325 633
Výsledek hospodaření za účetní období	199 643	236 874	406 412	430 537	325 633
Výsledek hospodaření před zdaněním	280 656	336 339	508 806	536 605	407 386
Ostatní doplňující informace					
Nákladové úroky	0	1	3	0	0
Provozní cash flow	823 294	721 356	842 563	786 512	846 686

Zdroj: vlastní zpracování autora na základě údajů z finančních výkazů